

Lagrådsremiss

Förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 18 december 2025

Gunnar Strömmer

Marie Häggkvist
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslår regeringen att det ska införas ett förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar. Syftet är att motverka hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap.

Kusinäktenskap för med sig en särskild risk för hedersrelaterat förtryck och annan ofrihet. Det gäller i synnerhet för flickor och kvinnor. Sedvänjor som är förknippade med kusinäktenskap riskerar också att bidra till social isolering samt till att upprätthålla hedersstrukturer och släktbaserade kriminella nätverk. Regeringen föreslår därför att det ska införas ett undantagslöst förbud mot äktenskap mellan kusiner i Sverige och att utländska kusinäktenskap som huvudregel inte ska erkännas här.

Regeringen föreslår också motsvarande förbud mot äktenskap där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon.

Slutligen föreslår regeringen att det inte längre ska vara möjligt för halvsyskon och syskon till följd av adoption att få tillstånd att ingå äktenskap.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap	7
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap	8
5	Äktenskapshinder till följd av släktskap	10
5.1	Förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar	10
5.2	Äktenskap mellan halvsyskon	23
5.3	Adoptivförhållanden	24
5.4	Följdändringar	26
6	Försäkran inför hindersprövning	27
7	Upplösning av äktenskap som ingåtts trots förbud	29
8	Erkännandeförbud	32
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	41
10	Konsekvenser	44
11	Författningskommentar	48
11.1	Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken	48
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap	51
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar	53
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	57
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	61

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken¹

dels att 15 kap. 1 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 3 §, 3 kap. 2 och 3 §§, 5 kap. 5 § och 15 kap. 4 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §²

Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är *helsyskon*.

Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är *syskon*. *Detsamma gäller om den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon eller om den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar.*

Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av myndighet som anges i 15 kap.

1 §.

Vid tillämpningen av första och andra styckena jämställs adoptivförhållande med släktskap. *De som därvid anses som helsyskon får dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 §.*

Vid tillämpningen av första stycket jämställs adoptivförhållande med släktskap.

3 kap.

2 §³

Den som varken är eller *skall* vara folkbokförd här i landet *skall* vid hindersprövningen visa upp ett intyg av utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskapet, om ett sådant intyg kan anskaffas.

Den som varken är eller *ska* vara folkbokförd här i landet *ska* vid hindersprövningen visa upp ett intyg av *en* utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskapet, om ett sådant intyg kan anskaffas.

¹ Senaste lydelse av 15 kap. 1 § 2014:376.

² Senaste lydelse 2004:763. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

³ Senaste lydelse 1991:495. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

Om det fordras tillstånd till äktenskapet, skall bevis om tillståndet visas upp vid hindersprövningen.

3 §⁴

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra *i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.*

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra *på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 §.*

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från *en* utländsk myndighet.

5 kap.

5 §⁵

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra *i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon*, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra *på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 §*, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äkten-

⁴ Senaste lydelse 2009:253.

⁵ Senaste lydelse 2021:464.

äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

Om det är fråga om tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om partnerskap registrerats trots att någon av parterna då var gift.

I de fall som avses i första stycket får talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som har ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som ska yttra sig.

Bestämmelser om erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i de fall som avses i första stycket finns i 1 kap. 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap.

15 kap.

4 §⁶

Länsstyrelsens beslut *om tillstånd till äktenskap eller om förrättande av vigsel* får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. *Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.*

Länsstyrelsens beslut om förrättande av vigsel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller för ett äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter ikraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser gäller också om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 a §²

Ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige

1. om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag,

1. om *parterna är släkt med varandra på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken* eller om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits *något annat* hinder mot äktenskapet enligt svensk lag,

2. om det är sannolikt att äktenskapet har ingåtts under tvång, eller

3. om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem då var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige.

Första stycket gäller inte om båda parterna är över 18 år och det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller för äktenskap som har registrerats av Skatteverket enligt folkbokföringslagen (1991:481) före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 2021:465.

3 Ärendet och dess beredning

En utredare fick i september 2023 i uppdrag att bland annat analysera behovet av och förutsättningarna för ett förbud mot äktenskap mellan kusiner och andra nära släktingar. I uppdraget ingick att lämna förslag till ett förbud mot äktenskap mellan kusiner i syfte att skapa en uppdaterad och ändamålsenlig reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan.

Utredaren överlämnade i oktober 2024 promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats och i lagstiftningsärendet (Ju2024/02261).

I denna lagrådsremiss behandlas förslagen i promemorian.

4 Hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap

Regeringens bedömning

Ytterligare åtgärder bör vidtas för att motverka hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över bedömningen. Några remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, *Malmö kommun* och *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* instämmer dock i att det är viktigt att motverka hedersrelaterat förtryck i samhället och vid ingående av äktenskap.

Skälen för regeringens bedömning

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att personer, såväl flickor och pojkar som kvinnor och män samt hbtqi-personer, begränsas i sina liv och utsätts för våld och påtryckningar i syfte att bevara eller upprätthålla gemensamma normer och värderingar. Det handlar bland annat om krav på giftermål och val av äktenskapspartner. Även utanför en tydlig hederskontext kan arrangerade äktenskap förekomma med inslag av påverkan från familj och släktingar. I sin mest extrema form kan hedersnormerna leda till allvarligt fysiskt våld, men det kan också handla om begränsningar

i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet eller begränsningar i val av utbildning och arbete.

Sedan början av 2000-talet har åtgärder för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck vidtagits. Flera lagstiftningsåtgärder har varit inriktade särskilt på att förhindra tvång och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap. På civilrättens område har lagstiftaren tagit bort en tidigare möjlighet för den som är under 18 år att få dispens för att gifta sig. Det har också införts ett förbud mot att erkänna utländska barnäktenskap, fullmaktsäktenskap och månggiften. På det straffrättsliga området har äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa kriminaliserats. Det har också införts ett särskilt barnäktenskapsbrott och en särskild straffskärpningsgrund som innebär att det vid bedömningen av ett straffvärde ska ses som en försvårande omständighet att ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons, familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Vidare har det införts nya regler om utreseförbud för barn, bland annat för att motverka att barn förs utomlands för att ingå äktenskap. Även oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp har kriminaliserats. I maj 2025 överlämnade Utredningen om förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck sitt betänkande Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2025:59). Utredningen föreslår bland annat att straffskalorna för vissa hedersrelaterade brott, exempelvis äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott, ska skärpas. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Regeringen har också beslutat om ett sjunde jämställdhetspolitiskt delmål och lämnat flera uppdrag till myndigheter i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Trots lagstiftningsåtgärder och andra insatser är hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar i samband med ingående av äktenskap fortfarande ett problem. Det gäller särskilt för unga som lever i sammanhang med hedersnormer och oskuldskrav före äktenskap. Som redovisas i promemorian har flera undersökningar gjorts i syfte att ge en bild av hur utbrett det hedersrelaterade våldet och förtrycket är. I promemorian redovisas kartläggningar genomförda i Göteborg, Malmö och Stockholm åren 2017–2018. Av dessa framgår att mellan 7 och 9 procent av de niondeklassare som ingår i studien lever med hedersnormer relaterade till våld och att mellan 10 och 20 procent lever med hedersnormer relaterade till oskuld. I en nationell kartläggning bland niondeklassare som har genomförts av Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2022 svarade 2 procent av eleverna att de inte fick välja vem de skulle gifta sig med. Av resultaten framgår att det är vanligast bland flickor med utrikes födda föräldrar. Bland dessa svarade drygt 5 procent av de tillfrågade att de inte fick välja sin framtida partner. I en rapport från januari 2024 publicerades fördjupade analyser av svaren från studien. Av dessa framgår att ungefär var femte ungdom svarade att de lever med oskuldskrav och att ungdomar med minst en utrikes född förälder, framför allt flickor, upplever oskuldskrav i störst utsträckning.

Att enskilda drabbas av hedersnormer och ofrihet på detta sätt är inte acceptabelt. Enligt regeringens uppfattning är det, som remissinstanserna också påtalar, av största vikt att åtgärder för att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar i samband med äktenskap vidtas. Målsättningen måste vara att ingen ska behöva ingå äktenskap mot sin

vilja i Sverige. Ytterligare åtgärder för att motverka hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar i samband med ingående av äktenskap är därför nödvändiga.

5 Äktenskapshinder till följd av släktskap

5.1 Förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar

Regeringens förslag

Äktenskap ska inte tillåtas mellan personer som är släkt med varandra på det sättet att

- den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller
- den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, *Botkyrka kommun*, *Fredrika Bremer-förbundet*, *Gryning Vård AB*, *Högskolan i Skövde*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Karlskrona kommun*, *Lunds universitet*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Migrationsverket*, *Origo*, *Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF)*, *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Tjejers Rätt i Samhället (TRIS)* och *Åklagarmyndigheten* tillstyrker utredningens förslag eller invänder inte mot dem.

Några remissinstanser, däribland *Asylrättscentrum*, *Diskrimineringsombudsmannen*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)*, *Socialstyrelsen* och *Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)* avstyrker utredningens förslag om förbud mot kusinäktenskap. De ifrågasätter att förslaget utgör en nödvändig och proportionerlig inskränkning av enskildas mänskliga rättigheter. Vissa av remissinstanserna, exempelvis *Asylrättscentrum* och *Socialstyrelsen*, för också fram att det redan finns regler som syftar till att skydda enskilda från hedersrelaterat förtryck och tvångsäktenskap. Därför ifrågasätts att förbudet skulle vara effektivt för att uppfylla sitt syfte.

Asylrättscentrum, *RFSU*, *Origo* och *Sveriges advokatsamfund* framhåller att de föreslagna förbuden kan vara stigmatiserande, både för barn och vuxna, och leda till en känsla av utanförskap i samhället. *Asylrättscentrum*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Kalmar tingsrätt* betonar också att utredningen inte har gjort en tillräcklig konsekvensanalys av förslagen, bland annat ur ett barnrättsligt perspektiv. *Kalmar tingsrätt* för

också fram att det inte är ovanligt att personer inte känner till vilka deras kusiner är.

Fredrika Bremer-förbundet och Högskolan i Skövde påtalar att de föreslagna förbudena inte förhindrar att de aktuella äktenskapen i stället ingås informellt genom en religiös ceremoni men utan att de registreras som äktenskap enligt svensk rätt. Diskrimineringsombudsmannen, Institutet för mänskliga rättigheter, RFSU och Socialstyrelsen ifrågasätter att det finns ett tillräckligt underlag för att konstatera ett samband mellan kusinäktenskap och hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar.

Skälen för regeringens förslag

Äktenskapshinder

Historiskt har det funnits olika regler för ingående av äktenskap. Äktenskapshindren har varit mer eller mindre långtgående och har speglat den samtid och de värderingar som varit gällande. Grundtanken bakom de nuvarande reglerna om äktenskap är bland annat att motverka familjebildningar som av sociala, medicinska eller andra orsaker bedömts som inte önskvärda från allmän synpunkt och att skapa garantier för att äktenskap inte kommer till stånd utan parternas fria vilja (prop. 1973:32 s. 41 och 46). När det gäller äktenskapshinder spelar sociala skäl en viktig roll. Det innebär en möjlighet för staten att markera att vissa förbindelser från samhällets synpunkt inte är önskvärda utifrån bland annat gemensamma värderingar och därför inte bör tillåtas.

Äktenskapshindren regleras i 2 kap. äktenskapsbalken och bygger på överväganden av tre olika slag – ålder, nära släktskap och bestående äktenskap. Det innebär att den som är under 18 år inte får ingå äktenskap (2 kap. 1 § äktenskapsbalken). Inte heller den som är gift eller partner i ett registrerat partnerskap får ingå ett nytt äktenskap (2 kap. 4 §). När det gäller släktskap tillåts inte äktenskap mellan nära släktingar. Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led. En förälder och ett barn, eller en far- eller morförälder och ett barnbarn får alltså inte gifta sig. Inte heller helsyskon får ingå äktenskap (2 kap. 3 § första stycket). Halvsyskon får ingå äktenskap med varandra om de har tillstånd från länsstyrelsen (2 kap. 3 § andra stycket). Adoptivförhållanden jämföras med släktskap, men syskon till följd av adoption får ingå äktenskap efter tillstånd (2 kap. 3 § tredje stycket).

Äktenskap mellan kusiner har varit tillåtna i Sverige sedan mitten av 1800-talet. Innan det var det förbjudet, men en möjlighet att få dispens från förbudet fanns. Även äktenskap mellan syskon och syskons barn har sedan 1970-talet varit tillåtna.

Begreppet kusin är inte definierat i lag. I denna lagrådsremiss används det för att beskriva två personer som är släkt på det sättet att den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar.

Kusinäktenskap i en hederskontext

Som framgår av avsnitt 4 anser regeringen att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar

vid ingående av äktenskap. I detta sammanhang är äktenskap mellan kusiner särskilt problematiska.

Enligt det underlag som utredaren presenterat framkommer att kusin-äktenskap har en tydlig roll i hederssammanhang. Detta ifrågasätts dock av bland andra *Diskrimineringsombudsmannen*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *RFSU* och *Socialstyrelsen*, som menar att underlaget i promemorian inte är entydigt avseende om det finns ett samband mellan hedersstrukturer och kusinäktenskap. Bland andra Socialstyrelsen betonar också att kusinäktenskap kan ingås av fri vilja och att det inte är visat hur stor andel av alla kusinäktenskap som faktiskt är ett resultat av tvång eller andra påtryckningar.

När det gäller orsakerna till att man gifter sig med en kusin kan det naturligtvis vara så att det på individnivå sker av fri vilja. Av kontakter som utredaren har haft med personer med egna erfarenheter av kusinäktenskap framgår det att ett sådant äktenskap kan kännas tryggt eftersom man redan tillhör samma släkt och eftersom det kan finnas en struktur kring att lösa problem och att ge stöd inom släkten. Detta är dock inte ett skäl att avstå ytterligare åtgärder från samhällets sida. Intresset av att motverka hedersstrukturer och sedvänjor som är skadliga för såväl individer som samhället i stort väger tungt.

Av underlaget i promemorian framgår att kusinäktenskap ofta används för att stärka de biologiska banden – och därigenom också lojaliteten – inom släkten. Det gäller särskilt i fall där kusinäktenskap sker i generation efter generation. Kusinäktenskap är ofta arrangerade och valet av partner en angelägenhet för flera i släkten snarare än ett uttryck för makarnas egna viljor. Att äktenskapen är arrangerade medför inte sällan att de är ett resultat av ofrihet och tvång för någon av makarna, eller för båda två. En vägran att ingå ett arrangerat äktenskap kan dra skam över familjen eftersom den enskilde i sådana fall sätter sig över kollektivets vilja. Ett arrangerat äktenskap mellan en man och hans kvinnliga kusin anses innebära särskilt goda möjligheter att utöva kontroll och i högre utsträckning garantera att kvinnan levt enligt släktens regler och bevarat sin oskuld inför äktenskapet. Kusinäktenskap ses i vissa sammanhang som de ideala äktenskapen eftersom kvinnorna då har fostrats inom den egna släkten och lärt sig att rätta sig efter gruppens normer.

Att kusinäktenskap är arrangerade behöver dock inte innebära att de är förenade med tvång eller andra grader av ofrihet. Såvitt framgår av underlaget i promemorian finns det inte någon entydig forskning om sambandet mellan kusinäktenskap och tvång. Det framhålls dock att man i grupper där släktäktenskap är vanligt förekommande också finner de högsta förekomsterna av tvångsäktenskap. Hur stor andel av kusin- och andra släktäktenskap som är tvångsäktenskap är inte klarlagt.

Utredaren har haft kontakt med flera organisationer som erbjuder stöd och hjälp till personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa har berättat att kusinäktenskap är relativt vanligt förekommande i deras verksamhet. Även regionala resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har för utredningen bekräftat att kusinäktenskap förekommer i deras verksamhet och i hederskontexter. Att kusinäktenskap är vanliga i hederssammanhang får också stöd av flera remissinstanser. *Barnombudsmannen* anför att myndigheten ser en stark koppling mellan kusinäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck. *GAPF* för fram att kusin-

äktenskap är vanliga i hederskulturer och utvecklar att familjerna i de fallen säkerställer heder och kontroll genom att flickor gifter sig inom släkten. *TRIS* beskriver att kusinäktenskap i dessa sammanhang snabbt arrangeras om någon i familjen inleder en relation utanför familjens godkännande. Kusinäktenskap används då som ett sätt att återupprätta familjens heder.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har till utredaren dessutom fört fram att kusinäktenskap är vanligt förekommande i brottsutredningar med koppling till hedersrelaterat förtryck i olika avseenden och att det i dessa fall ofta handlar om äktenskap som är ingångna till följd av tvång eller ofrivillighet i någon form, att det inom släktbaserade kriminella nätverk ofta råder starka hedersnormer och att hederstrukturer i sig utgör en viktig förutsättning för nätverkens möjligheter att skapa och upprätthålla varaktiga kriminella strukturer. I detta utgör kusinäktenskap en betydande faktor för att upprätthålla och utöka nätverkens makt och kontroll.

Av underlaget i promemorian framkommer också att kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar förstärker gruppsammanhållningar och försvagar tilliten till utomstående. I förlängningen har detta ansetts kunna ha en negativ påverkan på samhälleligt engagemang, vilket i sin tur riskerar att leda till social isolering. Det gäller särskilt för kvinnor och för de barn som föds inom äktenskapen.

En annan fråga är hur vanligt förekommande kusinäktenskap är i Sverige. Av promemorian framgår att det inte är möjligt att utifrån offentliga register få några heltäckande uppgifter om släktskap mellan makar som bor i Sverige, i vart fall inte på befolkningsnivå. Det går alltså inte att säga hur många personer i Sverige som är gifta med en kusin, även om det går att undersöka släktskap mellan de som får barn tillsammans. För att avgöra om ett barn har föräldrar som är kusiner behövs dock uppgifter om föräldrarnas far- och morföräldrar. Det gör att bara barn födda de senaste decennierna, vars släktingar i flera generationer folkbokförts i Sverige, kan hittas vid en sökning. I övrigt har endast ett fåtal studier och uppskattningar utförts beträffande förekomsten av kusinäktenskap i Sverige. Dessa talar dock för att kusinäktenskap historiskt har förekommit i en begränsad utsträckning. I samma riktning talar underlaget från tillgängliga register, det vill säga att det bland personer med svensk bakgrund i flera generationer förekommer få kusinäktenskap.

I andra delar av världen är kusinäktenskap en vanlig äktenskapsform. Under de senaste decennierna har det skett demografiska förändringar i Sverige. Inflyttningen från länder där kusinäktenskap är vanligt förekommande, framför allt från Mellanöstern, Asien och Afrika, har ökat och en stor del av inflyttningen från dessa områden har skett under det senaste decenniet.

Enligt regeringen talar det som framkommer i promemorian och som bekräftas av flera remissinstanser starkt för att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att framför allt flickor och kvinnor, men också andra, utsätts för hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar. Det i sin tur riskerar att medföra negativa konsekvenser för berörda individer som fräntas möjligheten att själva bestämma över sina liv och i värsta fall riskerar att utsätts för brott. Det riskerar också negativa konsekvenser i ett vidare samhälleligt perspektiv genom att bidra till släkt-

baserad kriminalitet och till ökad social isolering. Även om det inte finns någon exakt uppgift om antalet kusinäkterskap i Sverige talar det som framgår av promemorian för att äktenskapsformen blir vanligare här i och med en ökad inflyttning från länder där kusinäkterskap är vanligt förekommande. Den slutsatsen stöds också av *Lunds universitet*. I detta sammanhang vill regeringen understryka att varje äktenskap som ingås till följd av hedersrelaterat förtryck eller tvång är ett för mycket. Sammanfattningsvis gör alltså regeringen bedömningen att kusinäkterskap är särskilt problematiska i en hederskontext och att de förekommer i en sådan omfattning i Sverige att åtgärder avseende denna äktenskapsform bör övervägas.

Kusinäkterskap ska inte tillåtas

Äktenskap mellan kusiner är alltså särskilt problematiska i en hederskontext. Det underlag utredaren presenterat talar för att kusinäkterskap inte sällan är arrangerade på så sätt att valet av partner är en angelägenhet för flera och att det i dessa fall finns krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens. Sedvänjor innefattande kusinäkterskap har också en koppling till social isolering och kriminella nätverk. Hedersrelaterat våld och förtryck liksom ofrihet vid ingående av äktenskap är ett allvarligt problem som måste motverkas. Äktenskap som bidrar till att upprätthålla och förstärka hedersstrukturer är inte önskvärda. Det är inte heller önskvärt med äktenskapsformer som bidrar till minskade möjligheter för kvinnor och män att fritt välja sin partner och forma sina liv. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att ett förbud mot kusinäkterskap kan bidra till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar i samband med ingående av äktenskap och i förlängningen också motverka hedersstrukturer.

Ett förbud mot kusinäkterskap innebär att det blir omöjligt för personer i Sverige att ingå juridiskt giltiga äktenskap med sina kusiner. Som bland andra *Fredrika Bremer-förbundet* och *Högskolan i Skövde* för fram hindrar inte detta att personer i stället ingår så kallade informella äktenskap, det vill säga förbindelser grundade i religiösa eller traditionella ceremonier. Denna form av förbindelse utgör inte enligt svensk rätt juridiskt giltiga äktenskap. Även en sådan förbindelse kan dock i praktiken betraktas som bindande för de berörda parterna och få liknande negativa konsekvenser som vid ett formellt giltigt kusinäkterskap. Sedvänjor med kusinäkterskap skulle på det sättet i praktiken kunna fortsätta att praktiseras och en civilrättslig åtgärd i form av ett förbud skulle få en begränsad effekt.

En annan invändning mot ett förbud mot kusinäkterskap är att det skulle kunna medföra att äktenskap i stället arrangeras med någon annan än en kusin – till exempel en syssling, en farbror eller en annan nära släkting – och att även ett sådant äktenskap kan vara förknippat med tvång och påtryckningar.

Det kan naturligtvis inte uteslutas att ett förbud mot kusinäkterskap i viss utsträckning kan få de beskrivna konsekvenserna. Det är dock inte något bärande skäl att avstå från lagstiftning. Enligt regeringens uppfattning kan ett förbud, särskilt på sikt, ge effekt. Som redogörs för nedan

föreslår regeringen dessutom ett förbud mot äktenskap mellan andra nära släktingar. Ett förbud sänder en tydlig signal om att samhället tar avstånd från hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och äktenskapsformer som är nära förknippade med detta. Som framgår av promemorian spelar äktenskapet en viktig roll i hederssammanhang. Oskuldsidealet för kvinnor är kopplat till äktenskapets ingående och relationer utanför äktenskapet är inte tillåtna. Mot bakgrund av detta kan det för personer som lever i Sverige antas finnas en vilja att faktiskt formalisera äktenskapet för att juridiskt betraktas som gifta här i landet med de rättsverkningar som detta innebär. Det underlag utredaren presenterat visar också att kusinäktenskap är särskilt problematiska inom vissa grupper och kulturer, bland annat med tidiga trolovningar under barndomen i syfte att säkerställa att ett oskuldsideal upprätthålls. Det framhålls att kusinäktenskapets sociala konsekvenser kan vara mer påtagliga i just sådana äktenskap än i andra. Det nära släktskapet mellan makarnas familjer kan innebära en större social isolering och underlätta kontroll och förtryck av såväl flickor och kvinnor som pojkar och män inom släkten, som inte uppnås på samma sätt vid äktenskap mellan mer avlägsna släktingar eller mellan obesläktade makar. Det finns alltså starka skäl att vidta åtgärder för att motverka den skadliga inverkan som just kusinäktenskap kan medföra.

Som bland andra *Barnombudsmannen* och *VHEK* för fram kan ett förbud också underlätta för personer som utsätts för påtryckningar att stå emot släktens krav. Det kan gälla för enskilda personer som får möjlighet att hänvisa till förbudet inför ett förestående arrangerat äktenskap med en kusin. Men det kan också på motsvarande sätt hjälpa en familj som vill stå emot den större släktens krav och förväntningar gällande ett äktenskap.

En annan invändning mot ett förbud är, som *Kalmar tingsrätt* och *Origo* för fram, att de aktuella personerna inte känner till att de är släkt med varandra och att släktskapet inte heller finns dokumenterat, vilket kan leda till att de ingår ett äktenskap trots förbudet. Inte heller det är dock ett bärande skäl för att avstå lagstiftning. Det är inte ovanligt att lagstiftaren genom olika förbud försöker motverka företeelser i samhället som i och för sig är omöjliga att helt undvika.

Flera remissinstanser, däribland *Asylrättscentrum* och *Institutet för mänskliga rättigheter*, invänder att ett förbud mot kusinäktenskap inte är ett effektivt verktyg för att motverka hedersrelaterat förtryck. De menar att det redan finns regler som syftar till att skydda enskilda från hedersrelaterat förtryck och tvångsäktenskap. Därför ifrågasätts det att ett förbud mot kusinäktenskap skulle vara effektivt för att uppfylla sitt syfte. Regeringen delar inte den uppfattningen utan bedömer som nämns ovan att förbudet kan ge effekt, särskilt på sikt. Den normerande effekten av ett förbud ska inte heller underskattas. Detsamma gäller de förbättrade möjligheterna att stå emot hedersrelaterade påtryckningar. Det föreslagna förbudet ska inte heller ses som en självständig åtgärd för att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid äktenskap, utan bör i stället ses som ett komplement till annan lagstiftning rörande äktenskaps-hinder och den straffrättsliga regleringen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Som framgår av promemorian visar erfarenheter att äktenskap föranledda av tvång och annan påverkan är svåra att beivra i samhället. Detta har bland annat ansetts bero på att det råder en uttalad tystnadskultur

inom grupper som upprätthåller hedersstrukturer och att brotten ofta inte kommer till det allmännas kännedom. Det kan också vara svårt för såväl den utsatte som utomstående att avgöra om det är fråga om ett tvångsäktenskap, eftersom det inte sällan rör sig om subtila påtryckningar eller annan påverkan. Brottet äktenskapstvång omfattar inte heller alla former av påtryckningar. Med det i beaktande anser regeringen att ett förbud mot kusinäktenskap, med de positiva effekter som nämns ovan, kan vara en bidragande faktor till att öka skyddet för personer som riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar i samband med äktenskap.

Reglerna om ingående av äktenskap mellan nära släktingar syftar bland annat till att motverka familjebildningar som av sociala eller medicinska orsaker inte har bedömts som önskvärda från allmän synpunkt. Som några remissinstanser för fram, däribland *Linköpings universitet*, bör det övervägas om även medicinska risker motiverar ett förbud kusinäktenskap. I Norge har det nyligen införts ett sådant som främst motiveras av medicinska risker för barn.

Inom forskningen är det sedan länge konstaterat att släktskap mellan föräldrar ökar risken för genetiska sjukdomar hos deras barn. Av promemorian framgår att det också finns en ökad risk för sjukdom för barn till föräldrar som är kusiner. Om kusinäktenskap sker under flera generationer bedöms risken ännu högre.

På befolkningsnivå bedöms dock riskerna vara förhållandevis låga. Som framgår av promemorian kan det också finnas personer i samhället som har högre risk att få ett barn som drabbas av sjukdom eller funktionsnedsättning än kusiner, men där samhället inte föreskriver några äktenskapshinder. Den medicinska riskökning som ett släktskap som kusiner medför kan alltså sägas ge stöd för att kusinäktenskap inte bör tillåtas, men är inte i sig tillräcklig för att motivera ett förbud mot äktenskapsformen.

Sammantaget anser regeringen alltså att ett förbud mot kusinäktenskap kan bidra till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och därigenom också stärka skyddet för personer, i synnerhet unga, som lever i hedersstrukturer. Ett förbud mot kusinäktenskap förväntas också få positiva effekter i ett vidare perspektiv, när det gäller jämställdhet och social isolering. Förbudet kan också antas bidra till att motverka hedersstrukturer och i förlängningen ha en brottsförebyggande effekt, bland annat när det gäller hedersrelaterad brottslighet och släktbaserade kriminella nätverk.

Äktenskap mellan andra närmare släktingar ska inte tillåtas

I Sverige finns det hinder mot äktenskap i rätt upp- och nedstigande led och mellan helsyskon. Med biologiska släktskap jämföras släktskap till följd av adoption. För halvsyskon, och helsyskon till följd av adoption, finns det möjlighet att ingå äktenskap efter tillstånd från länsstyrelsen. När det gäller äktenskap mellan de som är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, exempelvis mellan syskon och syskons barn, finns det inte något hinder mot det i Sverige. Ett sådant hinder finns dock i flera andra länder, däribland Finland, Norge, Frankrike och Storbritannien. En möjlighet till dispens att ingå sådana äktenskap finns.

Av det underlag som redovisas i promemorian framgår att cirka en tiondel av jordens befolkning bor i länder där 20–50 procent av alla äktenskap ingås av personer som är sysslingar eller närmare släkt. Vidare framgår att det i vissa av dessa länder finns en särskild preferens för just kusinäktenskap, men klarlagt är att även äktenskap mellan exempelvis sysslingar och andra närmare släktingar utgör en betydande andel av de redovisade siffrorna.

Av de kontakter utredaren tagit och det underlag som inhämtats har det inte kunnat beläggas att äktenskap mellan andra nära släktingar exempelvis mellan en farbror och hans brorsdotter skulle förekomma i någon nämnvärd utsträckning i Sverige, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang. Samtidigt bör varje äktenskap som ingås till följd av hedersrelaterat förtryck, tvång eller andra påtryckningar motverkas.

Barnombudsmannen, Fagersta kommun och ett par andra remissinstanser instämmer i promemorians bedömning att ett förbud mot äktenskap mellan syskon och syskons barn bör införas. Några remissinstanser avstyrker dock ett förbud mot sådana släktäktenskap. Exempelvis *Asylrättscentrum* menar att förslaget inte utgör en nödvändig och proportionerlig inskränkning av enskildas mänskliga rättigheter. De som är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon är dock ännu närmre släkt med varandra än kusiner. Att tillåta sådana äktenskap samtidigt som ett förbud mot kusinäktenskap införs framstår därför inte lämpligt. Det kan också ifrågasättas om äktenskap mellan så nära släktingar som syskon och syskons barn eller närmare släktskap är förenliga med moderna värderingar i det svenska samhället. För att uppnå en konsekvent och ändamålsenlig lagstiftning som också återspeglar moderna värderingar bör därför äktenskap mellan de som är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon inte tillåtas.

De föreslagna förbuden ska inte vara förenade med en möjlighet att få tillstånd

I lagrådsremissen föreslås det två nya äktenskapshinder. Ett förbud mot kusinäktenskap och ett förbud mot äktenskap där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon. En särskild fråga är om det bör finnas en möjlighet att få tillstånd till äktenskap i dessa situationer. Som *RFSU* för fram skulle en möjlighet att få tillstånd kunna vara ett alternativ för de som vill ingå sådana äktenskap av fri vilja.

Det finns dock starka skäl som talar mot ett tillståndsförfarande, bland annat att det skulle innebära betydande praktiska svårigheter. En utredning skulle behöva göras i varje enskilt fall utifrån syftet att konstatera en avsaknad av hedersnormer eller andra strukturer som medför risk för att äktenskapet är föranlett av påtryckningar från omgivningen. Att utreda och klarlägga sådana förhållanden skulle bli komplicerat och i många fall praktiskt omöjligt inom ramen för ett tillståndsförfarande. I sammanhang där hedersnormer styr råder ofta en uttalad tystnadskultur och personer lever under förtryck och hot om våld. Det skulle för den myndighet som prövar om tillstånd ska ges bli mycket svårt att utreda om frivillighet finns hos personer som står under sådan påverkan och press. Det är också tydligt att det skulle bli svåra gränsdragningar när det gäller bedömningar av en

persons fria vilja. Ett tillståndsförfarande riskerar i stället att leda till ett kringgående av det bakomliggande syftet med lagstiftningen.

Hedersstrukturer är ett problem i samhället. Äktenskap som ingås till följd av detta bör motverkas, inte bara utifrån de negativa konsekvenser det innebär för enskilda, utan också för att motverka negativa konsekvenser för samhället i stort. Även detta talar mot en möjlighet att bevilja tillstånd.

Sammantaget bedömer alltså regeringen att ett tillståndsförfarande skulle få till följd att ett förbud mot de aktuella äktenskapsformerna inte skulle bli en tillräckligt effektiv åtgärd för att motverka hedersstrukturer, hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap. Vid en avvägning mellan berörda intressen bör förbuden därför inte vara förenade med en tillståndsmöjlighet.

Konsekvenserna av de föreslagna förbuden hindrar inte att de införs

Kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar bör alltså inte tillåtas. Några remissinstanser för fram att ett förbud mot kusinäktenskap innebär begränsningar för de som av fri vilja vill gifta sig och bilda familj med sin kusin. RFSU betonar att frånvaron av det skydd som ett äktenskap innebär får en tydlig negativ konsekvens för de som berörs. Enligt regeringens bedömning är dessa konsekvenser dock inte sådana att de hindrar att förbuden införs.

Som konstateras ovan är kusinäktenskap och äktenskap mellan andra närmare släktingar förknippade med negativa konsekvenser både för enskilda och också för samhället i stort. Förbindelser av detta slag är därför inte önskvärda från allmän synpunkt. Det kan dock inte uteslutas att personer ändå väljer att leva tillsammans med sin kusin eller exempelvis sin farbror. I det sammanhanget kan det till att börja med konstateras att äktenskapet i sig vanligtvis inte har någon betydelse i rättsliga sammanhang. Regler om bland annat socialförsäkring, ekonomiskt bistånd och beskattning är som huvudregel individbaserade. De föreslagna förbuden innebär dock i någon mån att andra regler kommer att gälla för de som väljer att leva tillsammans med sina nära släktingar, än om de hade kunnat ingå äktenskap. Det kan påverka deras ekonomiska förhållanden inbördes, eftersom äkta makar bland annat har rätt till bodelning och arv. Samtidigt kommer personerna som det är fråga om sannolikt att omfattas av sambolagens (2003:376) regler. Det innebär att de kommer omfattas av regler om bland annat bodelning, övertagande av bostad och rätt att bestämma över det gemensamma hemmet. Parterna har också möjlighet att skriva ett testamente för att ge en efterlevande partner ett ekonomiskt skydd. Vad som saknas i ett samboförhållande är den underhållsskyldighet som finns mellan äkta makar. Det framstår dock som naturligt att sambor i någon mån svarar för varandras underhåll ändå. Domstolsavgöranden om underhåll mellan makar är dessutom mycket ovanliga. Det är dock riktigt som bland andra *Kalmar tingsrätt* påpekar, att sambolagens ekonomiska skydd inte helt motsvarar det som gäller inom ett äktenskap. Som RFSU framhåller går det inte heller att utgå ifrån att personerna det handlar om överväger att upprätta ett testamente för att ge en tryggare ekonomisk tillvaro i frånvaron av äktenskapsbalkens skydd. Samtidigt står det klart att den här frågan handlar om att göra en intresseavvägning. Eftersom

förbudens ekonomiska konsekvenser mildras av omständigheterna ovan och förbuden i sig är grundade på starka skäl så som motverkande av hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar, är det regeringens uppfattning att de föreslagna förbuden är berättigade.

Som bland andra *Asylrättscentrum* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län* betonar är det viktigt att barnrättsperspektivet beaktas. Ett förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar kan dock enligt regeringens uppfattning inte sägas innebära några betydelsefulla negativa rättsliga konsekvenser ur ett barnperspektiv. Barn i Sverige har samma rättigheter oavsett om föräldrarna är gifta eller inte när det gäller vårdnad, boende, umgänge, underhåll och arv. Det är i och för sig så, som *Karlskrona kommun* för fram, att det inte finns någon faderskapspresumtion för barn som föds utanför ett äktenskap, men att bekräfta faderskap är något som i dag enkelt kan göras i en e-tjänst som finns tillgänglig på Skatteverkets webbplats. Äktenskap medför också, precis som *Kalmar tingsrätt* poängterar, automatisk gemensam vårdnad för barn. Om föräldrarna är överens kan de dock få gemensam vårdnad genom ett enkelt anmälningsförfarande. Regeringens bedömning är alltså sammantaget att inte heller barnrättsperspektivet hindrar att de aktuella förbuden införs. Tvärt om kan, som *Barnombudsmannen* framhåller, ett förbud mot kusinäktenskap vara ett viktigt verktyg i arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, genom att ge barn och unga ett stärkt juridiskt skydd och tydligare rättigheter att stå emot påtryckningar från familj och släkt.

Att enskilda inte får ingå äktenskap med sina kusiner eller andra nära släktingar kan framstå som stigmatiserande för dem och för deras familjer, vilket flera remissinstanser lyfter, däribland *Sveriges advokatsamfund* och RFSU. Det kan framstå som ett underkännande av en familjebildning som är kulturellt vedertagen, och barn vars föräldrar är kusiner kan känna sig utpekade. Detta skulle också, som *Lunds universitet* framhåller, i förlängningen kunna leda till en ökad misstro mot myndigheter. När det gäller den här typen av problem måste dock skälen för ett förbud återigen vägas emot de aktuella konsekvenserna.

Att enskilda drabbas av hedersnormer och annan påverkan vid ingående av äktenskap är inte acceptabelt. Att motverka hedersrelaterat förtryck och skadliga sedvänjor kopplade till detta är enligt regeringen högt prioriterat. Dessa intressen måste väga tyngre än kulturella hänsyn. Omgivningens krav på äktenskap ska inte vara ett skäl för någon att ingå äktenskap. Arrangerade äktenskap kan ha olika bakomliggande orsaker, till exempel traditioner eller hedersnormer, men tydligt är att det för den enskilde ofta inte är fråga om ett i grunden individuellt fritt val. Av promemorian framgår att det på olika sätt kan vara svårt för enskilda, inte minst unga personer, att ta avstånd från seder omfattande arrangerade äktenskap. Ett förbud mot kusinäktenskap kan stärka enskilda och bidra till en ökad frihet när det gäller livsval. Till detta kommer att kusinäktenskap riskerar att leda till social isolering och bidra till att förstärka hedersstrukturer och släktbaserad kriminalitet. Det är fråga om företeelser som lagstiftaren inte har haft anledning att beakta vid tidigare reformer av reglerna om äktenskapshinder på grund av släktskap, utan som har fått ökat fokus under senare år.

De föreslagna förbuden innebär flera positiva effekter, både för enskilda personer, familjer och samhället i stort. Mot denna bakgrund framstår ett förbud mot kusinäktenskap och andra nära släktingar som en ändamålsenlig och väl avvägd åtgärd för att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och motverka vidare samhälleliga negativa konsekvenser till följd av hedersstrukturer. Eventuella negativa konsekvenser av de föreslagna förbuden hindrar därför inte att de införs.

De föreslagna förbuden är förenliga med Sveriges internationella åtaganden

En förutsättning för att införa de föreslagna förbuden är att de inte kommer i konflikt med Sveriges internationella åtaganden gällande mänskliga rättigheter och Sveriges skyldigheter att motverka diskriminering, våld och skadliga sedvänjor i förhållande till äktenskap.

Rätten till privat- och familjeliv och rätten att ingå äktenskap framgår av flera av de centrala traktaten, däribland FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor, Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen). Traktaten innebär en rätt för vuxna män och kvinnor att ingå äktenskap. Rättigheterna är dock inte absoluta utan får inskränkas i den nationella lagstiftningen. Frågan här är om det rör sig om tillåtna inskränkningar i de aktuella rättigheterna.

Till att börja med kan rätten att ingå äktenskap anses ingå i rätten till privat- och familjeliv (artikel 8.1 i Europakonventionen). En offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggandet av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2). Rätten till privat- och familjeliv har ett omfattande tillämpningsområde. Särskilt reglerade rättigheter anses normalt vara exklusivt tillämpliga som *lex specialis* inom sina områden.

Rätten att ingå äktenskap är en sådan särskilt reglerad rättighet i Europakonventionen (artikel 12). Av ordalydelsen följer att den ska tillämpas ”i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet”. Hänvisningen till nationell rätt anses innebära att enskilda stater har stora möjligheter att reglera villkor och former för äktenskap. Ett krav på proportionalitet gäller dock och eventuella inskränkningar får inte vara sådana att de äventyrar själva substansen i rättigheten.

Som framgår i promemorian har Europadomstolen slagit fast att rätten till äktenskap i och för sig får begränsas med hänsyn till släktskap mellan makarna. Frågan om begränsning av rätten till äktenskap mellan just kusiner har dock inte varit föremål för domstolens prövning. Några relevanta avgörandena för frågan om ett förbud mot kusinäktenskap är dock B. och L. mot Förenade Kungariket (nr. 36536/02, den 13 september 2005) och Theodorou och Tsotsorou mot Grekland (nr. 57854/15, den 5

september 2019). Avgörandena öppnar upp för äktenskapshinder även i de fall parterna inte är biologiska släktingar.

Målet B. och L. mot Förenade Kungariket gällde en före detta svärfar och svärdotter som ville ingå äktenskap med varandra. Den nationella rätten tillät inte det utan särskilt tillstånd, vilket parterna inte fick. Förbudets syften var enligt domstolen att skydda familjers integritet och att skydda barn från att ta skada av föränderliga relationer bland vuxna omkring dem. Domstolen slog fast att dessa syften utan tvekan var legitima. Förhållandena som det var fråga om var dock inte förbjudna genom regler om incest eller liknande. Därför kunde det, enligt domstolen, inte sägas att äktenskapsförbudet förhindrade eventuell skada för familjerna det var fråga om. I motsvarande förhållanden hade andra personer dessutom fått tillstånd till äktenskap. Dessa omständigheter underminerade, enligt domstolen, rationaliteten och logiken bakom förbudet. Domstolen fann därför att förbudet utgjorde en otillåten inskränkning av rätten att ingå äktenskap.

Målet Theodorou och Tsotsorou mot Grekland gällde ett äktenskap där makens hustru i sin tur var hans tidigare hustrus syster. Makens tidigare hustru hade efter det nya giftermålet begärt att en domstol skulle upplösa äktenskapet. Det gjordes också, med motiveringen att äktenskapet stred mot anständighet och respekt för familjen som institution. Europadomstolen fann att upplösningen av parternas äktenskap oproportionerligt hade begränsat deras rätt till äktenskap till den grad att själva substansen i rättigheten äventyrades. Avgörandet grundades sammanfattningsvis på omständigheterna att förbudet mot äktenskap inte hade motiverats av till exempel känslomässig osäkerhet hos makens dotter från det tidigare äktenskapet, att en mycket liten minoritet av medlemsstaterna i Europarådet hade motsvarande förbud, att makarna hade varit gifta under lång tid före det att äktenskapet upplöstes samt att Grekland inte hade fört fram tillräckliga skäl för förbudet.

Utifrån detta drar regeringen slutsatsen att de föreslagna förbuden mot äktenskap mellan nära släktingar kan utgöra tillåtna begränsningar av rätten att ingå äktenskap. Till att börja med angår de föreslagna förbuden biologiska släktingar, till skillnad mot äktenskapsförbudet i B. och L. mot Förenade Kungariket, och i det fallet uttalade domstolen att det aktuella förbudet i och för sig hade legitima syften. De förbud och ändringar som föreslås i denna lagrådsremiss syftar till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar i samband med äktenskap, släktbaserad kriminalitet och social isolering. De syftar också till att värna om viktiga allmänna intressen, som rätten att fritt få välja sin partner och intresset av jämställdhet genom att kvinnor och män ska ha samma rätt att forma samhället och sina egna liv. Enligt regeringens uppfattning måste i detta fall intresset av att värna enskilda väga tyngre än kulturella hänsyn. Förbuden ligger också i linje med moderna samhällsvärderingar när det gäller äktenskap och familjebildning mellan nära släktingar. Sammantaget måste detta anses vara legitima syften. De föreslagna förbuden angränsar och syftar också till att komplettera bland annat befintlig straffrättslig lagstiftning om bland annat tvångsäktenskap.

Regeringen bedömer därför att de föreslagna förbuden är proportionerliga med hänsyn till deras syften, och att de inte äventyrar själva substansen i rätten att ingå äktenskap. Sammantaget bedöms alltså

de aktuella förbuden utgöra tillåtna inskränkningar i enskildas fri- och rättigheter enligt Europakonventionen.

Enligt konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor ska konventionsstaterna, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, säkerställa rätten att fritt välja make och ingå äktenskap endast med sitt eget fria och fulla medgivande. Som anförs ovan syftar det föreslagna förbudet mot kusinäktenskap till att motverka äktenskap som ingås mot någons vilja och hedersrelaterat förtryck i det svenska samhället. Det bedöms därför vara förenligt med Sveriges internationella åtaganden att vidta åtgärder för att motverka traditioner och kulturella föreställningar som innebär att kvinnor och flickor utsätts för våld och förtryck. Dessa frågor har också särskilt lyfts fram i det globala arbetet mot diskriminering av kvinnor och fått stort utrymme på den internationella agendan för mänskliga rättigheter under senare år, till exempel i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Ett äktenskapshinder i syfte att motverka äktenskap som sker mot någons vilja eller inom en hederskontext bedöms ligga väl i linje med Sveriges internationella åtaganden. Utöver detta syftar förbudet även till att motverka hedersrelaterad brottslighet och minska social isolering. Vid bedömningen ska beaktas att Sverige står inför stora utmaningar med att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Införandet av ett generellt äktenskapshinder mellan bland annat kusiner är en väl avvägd åtgärd som, i kombination med andra åtgärder i lagstiftningen och samhället i stort, kan förväntas bidra till en minskning av sådant våld och förtryck.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen), som gäller som lag i Sverige, framgår bland annat att barnet ska skyddas från alla former av diskriminering på grund av någon i familjens handlingar, åsikter eller tro. Det framgår också att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Som regeringen anför ovan, kan de föreslagna förbuden inte sägas få några negativa konsekvenser av betydelse ur ett barnrättsligt perspektiv. Regeringen har förståelse för att förbuden kan riskera att framstå som stigmatiserande för barn vars föräldrar är nära släktingar. Samtidigt är förslagets syfte bland annat att skydda barn och unga från hedersrelaterat förtryck. Vid den intresseavvägning som måste göras anser regeringen att förbuden inte står i strid med Barnkonventionens regler. Förbuden kan tvärtom, som också *Barnombudsmannen* för fram, bidra till att uppfylla Sveriges skyldigheter enligt barnkonventionen bland annat när det gäller rätten att skyddas mot traditioner som är skadliga för barns hälsa.

Enligt regeringens bedömning är alltså de föreslagna förbuden mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar förenliga med Europakonventionen och Sveriges övriga åtaganden om mänskliga rättigheter.

I det här sammanhanget bör också förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap nämnas. Förordningen innehåller bland annat regler om hindersprövning mellan nordiska länder. En person med medborgarskap i ett annat nordiskt land har enligt förordningen, under vissa förutsättningar, rätt att få en hindersprövning i Sverige med tillämpning av lagen i medborgarskapslandet (1 §). Utöver det gäller också ett intyg om hinders-

prövning från ett annat nordiskt land för vigsel i Sverige (2 §). Det betyder att två personer som till exempel är kusiner, även efter det att förbuden som föreslås i denna lagrådsremiss har trätt i kraft, kan ingå äktenskap enligt svensk lag om ett sådant äktenskap är tillåtet i ett annat nordiskt land och personerna är medborgare i eller har hemvist i det landet. De föreslagna förbuden är dock förenliga med bestämmelserna i förordningen.

Regeringen gör alltså sammantaget bedömningen att förbuden är förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

5.2 Äktenskap mellan halvsyskon

Regeringens förslag

Det ska inte längre vara möjligt för halvsyskon att få tillstånd att gifta sig.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Barnombudsmannen*, *Fagersta kommun* och ett par andra remissinstanser tillstyrker förslaget. *Institutet för mänskliga rättigheter* avstyrker förslaget som en konsekvens av att institutet avstyrker förslaget om förbud mot kusinäktenskap. *Uppsala universitet* resonerar på ett liknande sätt.

Skälen för regeringens förslag

Halvsyskon får ingå äktenskap med varandra efter tillstånd från länsstyrelsen (2 kap. 3 § andra stycket och 15 kap. 1 § äktenskapsbalken). Tidigare fanns ett absolut förbud mot äktenskap mellan halvsyskon. Under 70-talet sågs äktenskapshindren över och då infördes möjligheten för halvsyskon att få tillstånd att ingå äktenskap. Ändringen motiverades av att äktenskapet som samlevnadsform skulle vara tillgänglig för så många som möjligt och att äktenskapshinder endast skulle uppställas när det fanns mycket starka skäl. När det gäller förbudet för halvsyskon att ingå äktenskap ansågs det att det för halvsyskon som vuxit upp på skilda håll och därmed saknat familjegemenskap under barndomen inte fanns några starka skäl emot att tillåta äktenskap. Möjligheten till äktenskap förenades dock med ett krav på tillstånd för att klargöra samhällets inställning till att äktenskap mellan halvsyskon i många fall inte kan anses socialt godtagbart (se SOU 1972:41 s. 138 och prop. 1973:32 s. 99).

Halvsyskon som vill ingå äktenskap med varandra kan alltså ansöka om tillstånd för att gifta sig hos länsstyrelsen i det län de sökande är folkbokförda. Länsstyrelserna har varit tillståndsmyndighet för sådana ärenden sedan 2004. Av promemorian framgår dock att majoriteten av länsstyrelserna inte har haft några sådana ärenden och att det i de fall där

myndigheterna har haft sådana ärenden har tillstånd till äktenskap bara meddelas i ett fåtal fall. Mycket talar alltså för att det i dag i princip inte ingås äktenskap mellan halvsyskon. Behovet av en möjlighet för halvsyskon att få tillstånd att ingå äktenskap kan därmed ifrågasättas. Det kan också ifrågasättas om en möjlighet för halvsyskon att ingå äktenskap speglar moderna värderingar i samhället.

I denna lagrådsremiss föreslås ett förbud mot kusinäktenskap och ett förbud för de som är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon att ingå äktenskap med varandra. De nya äktenskapshindren förenas inte med en möjlighet till tillstånd i enskilda fall.

Halvsyskon utgör ett närmare släktskap än exempelvis kusiner. För att åstadkomma en ändamålsenlig och konsekvent reglering som stämmer med moderna värderingar gällande äktenskap mellan nära släktingar bör det därmed inte heller finnas något tillståndsförfarande för halvsyskon. Till skillnad från *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Uppsala universitet* anser regeringen att tillräckligt starka skäl talar för att en sådan ändring. Det föreslås därför att det inte längre ska vara möjligt för halvsyskon att få tillstånd att gifta sig. Förslaget innebär att äktenskap varken får ingås mellan hel- eller halvsyskon.

5.3 Adoptivförhållanden

Regeringens förslag

Äktenskap ska inte tillåtas mellan personer som till följd av adoption anses vara släkt med varandra på det sättet att

- den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller
- den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Det ska inte längre vara möjligt för personer som till följd av adoption anses som helsyskon att få tillstånd att gifta sig.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Barnombudsmannen*, *Fagersta kommun* och ett par andra remissinstanser tillstyrker förslagen. *Institutet för mänskliga rättigheter* avstyrker förslagen som en konsekvens av att myndigheten avstyrker förslaget om förbud mot kusinäktenskap. *Uppsala universitet* resonerar på ett liknande sätt.

Skälen för regeringens förslag

Adoptivförhållanden jämföras med släktskap när det gäller äktenskaphinder. De som på grund av adoptivförhållande anses som helsyskon får

dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av länsstyrelsen (2 kap. 3 § tredje stycket och 15 kap. 1 § äktenskapsbalken).

Detta innebär att det finns hinder mot att ingå äktenskap mellan ett adoptivbarn och den eller de som har adopterat honom eller henne (adoptant). Äktenskap får inte heller ingås mellan dem som till följd av adoptionen står i rätt upp- och nedstigande släktled med varandra. För dem som till följd av adoptionen anses som helsyskon finns det dock en möjlighet att ingå äktenskap efter tillstånd. Tillståndsmöjligheten avser dels äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas gemensamma biologiska barn, dels äktenskap mellan två adoptivsyskon. I förhållandet till biologiska halvsyskon finns möjlighet att få tillstånd till äktenskap.

Äktenskapshindren i 2 kap. 3 § första och andra styckena tar sikte på biologiska släktskap. Även efter det att en adoption har ägt rum och det rättsliga släktskapet till den biologiska familjen har upphört finns det dock hinder mot äktenskap mellan adoptivbarnet och hans eller hennes biologiska släktingar i rätt upp- och nedstigande led samt mellan adoptivbarnet och hans eller hennes biologiska syskon (jfr 4 kap. 21 § andra stycket föräldrabalken och prop. 1971:143 s. 77 och 78).

Bestämmelsen om äktenskapshinder till följd av adoption infördes 2004. I propositionen konstaterades att huvudregeln är att adoptivbarn jämställs med biologiska barn och att denna så kallade likställningsprincip har en stark förankring i det allmänna rättsmedvetandet i Sverige. Även om biologiska band saknas ansågs sociala och etiska skäl med styrka tala för att äktenskap mellan ett adoptivbarn och en adoptant inte bör tillåtas (prop. 2003/04:131 s. 72 och 73). Som en följd av detta infördes ett absolut förbud mot äktenskap mellan adoptant och adoptivbarn samt mellan dem som till följd av adoption står i rätt upp- och nedstigande släktskapsförhållande till varandra.

I samma lagstiftningsärende övervägdes även vad som bör gälla för syskon. Det framhölls då att det generellt sett fick anses olämpligt att barn som vuxit upp tillsammans som syskon ingår äktenskap med varandra, men att det för fall där personerna har vuxit upp på skilda håll och den ursprungliga familjegemenskapen mellan parterna saknas kan finnas anledning att tillåta ett äktenskap (se prop. 2003/04:131 s. 73 och 74). Något absolut förbud mot att ingå äktenskap för dem som till följd av adoptivförhållande anses som helsyskon infördes därför inte.

Utgångspunkten är alltså att adoptivbarn ska vara jämställda med andra barn. Detta gäller numera generellt med något enstaka undantag. Det bör krävas starka skäl för att göra undantag från denna likställningsprincip.

I denna lagrådsremiss föreslås att tillståndsmöjligheten för halvsyskon att ingå äktenskap inte längre ska gälla. Förslaget innebär att det alltså kommer att gälla ett absolut förbud mot äktenskap mellan syskon, oavsett om det är fråga om hel- eller halvsyskon. Detta kommer även att gälla för den som har adopterats i förhållande till hans eller hennes biologiska syskon.

Frågan är då vad som bör gälla för syskon till följd av adoption. Som nämns ovan får dessa efter tillstånd från länsstyrelsen ingå äktenskap enligt nu gällande regler. Av promemorian framgår dock att mycket talar för att det är sällsynt att ett adoptivbarn ingår äktenskap med någon som är hans eller hennes syskon efter en adoption. Behovet av en sådan

tillstandsregel kan därför ifrågasättas. Såväl sociala som etiska skäl talar för ett absolut förbud mot äktenskap även mellan syskon till följd av adoption, på samma sätt som i andra syskonrelationer. Ett förbud framstår som en följdriktig och konsekvent reglering som speglar moderna förhållanden. Några bärande skäl för att upprätthålla en annan ordning när det gäller syskon till följd av en adoption finns inte. Det föreslås därför att det inte längre ska vara möjligt för de som är syskon till följd av adoption att få tillstånd att ingå äktenskap med varandra.

När det gäller de föreslagna äktenskapshindren för kusiner och mellan personer där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon kan det konstateras att även personer som har adopterats kan befinna sig i en kontext av hedersnormer eller ofrihet som innebär att de bör åtnjuta samma skydd som dem med biologiska släktband. Likställningsprincipen talar för att adopterade personer bör ha samma juridiska ställning i fråga om äktenskapshinder som de med biologiska släktband. Även de föreslagna äktenskapshindren bör därför gälla i fråga om släktskap grundade i adoptivförhållanden.

5.4 Följdändringar

Regeringens förslag

Bestämmelserna i äktenskapsbalken om bevis om tillstånd att ingå äktenskap vid hindersprövningar och om länsstyrelsens tillståndsprövning ska tas bort.

Bestämmelsen om möjligheterna att överklaga länsstyrelsens beslut om tillstånd ska ändras så att den inte längre omfattar beslut om tillstånd till äktenskap.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Enligt hittillsvarande regler gäller att halvsyskon eller syskon till följd av adoption som vill ingå äktenskap vid hindersprövningen hos Skatteverket ska visa upp bevis om att tillstånd till äktenskapet finns (3 kap. 2 § andra stycket äktenskapsbalken). Eftersom det föreslås att möjligheterna för halvsyskon och syskon till följd av adoption att få tillstånd till äktenskap ska tas bort kommer det inte längre finnas några situationer där det krävs tillstånd för att ingå äktenskap. Som en konsekvens av att tillståndsmöjligheterna tas bort behöver också reglerna om att bevis om tillstånd att ingå äktenskap ska visas upp vid en hindersprövning ändras för att återspegla detta. Bestämmelserna om bevis om tillstånd att ingå äktenskap vid hindersprövningar bör alltså också tas bort.

Som nämns ovan prövas tillstånd att ingå äktenskap av länsstyrelserna enligt nu gällande regler. Länsstyrelserna kommer inte längre göra det. Bestämmelsen om länsstyrelsernas tillståndsprövning i 15 kap. 1 § äktenskapsbalken bör därför också tas bort. Bestämmelsen i 15 kap. 4 § om överklagande av länsstyrelsens beslut bör i sin tur ändras så att den inte längre omfattar beslut om tillstånd till äktenskap.

6 Försäkran inför hindersprövning

Regeringens förslag

Bestämmelsen i äktenskapsbalken om att de som önskar ingå äktenskap med varandra genom en skriftlig försäkran ska bekräfta att några äktenskapshinder inte finns ska utvidgas till att omfatta även en försäkran om att sökandena inte är släkt med varandra på det sättet att

- den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller
- den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt om förslaget. *Länsstyrelsen i Östergötland (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck [NCH])* och *Karlskrona kommun* lyfter att det är problematiskt att försäkran även måste lämnas av den som potentiellt står under påtryckningar att ingå ett äktenskap med en nära släkting, eftersom det kan leda till att en person som först utsatts för hedersförtryck för att ingå ett kusinäktenskap senare riskerar straffrättsligt ansvar för osant intygande.

Skälen för regeringens förslag

Om två personer planerar att ingå äktenskap med varandra ska det först prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Prövningen görs av Skatteverket (3 kap. 1 § äktenskapsbalken). En begäran om hindersprövning ska enligt de hittillsvarande reglerna innehålla en skriftlig försäkran på heder och samvete från sökandena om att de inte är släkt med varandra på ett sådant sätt att det finns hinder mot äktenskapet. Om det krävs tillstånd till äktenskapet, ska bevis om tillståndet visas upp (3 kap. 2 §). Slutligen ska sökandena uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Har de ingått äktenskap eller partnerskap tidigare ska sökandena styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om det inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från en utländsk myndighet (3 kap. 3 §).

Vid sin prövning gör Skatteverket först en kontroll av de uppgifter som lämnats i ansökan. Det innebär att det sker en kontroll av att sökandena

försäkrat att det inte finns något äktenskapshinder. Det görs även en kontroll av ålder, förbjudna släktskap och redan ingångna äktenskap mot personuppgifterna som finns registrerade i folkbokföringen. När det gäller personer som inte är folkbokförda i Sverige kan Skatteverket inte göra motsvarande registerkontroll. Samma sak kan gälla för personer som i och för sig är folkbokförda här men som inte har tillräckligt med uppgifter registrerade i folkbokföringen för att möjliggöra en fullständig kontroll. Det kan till exempel röra sig om personer som inflyttat till Sverige. För dem finns inte alltid sådana släktskap registrerade som är nödvändiga för att kunna genomföra en kontroll i folkbokföringen om personerna är nära släkt på ett sådant sätt som avses i 2 kap. 3 §.

Personer som inte är folkbokförda i Sverige ska vid hindersprövningen visa upp ett intyg från en utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskap, om det är möjligt (3 kap. 2 §). Ett sådant intyg ska visa att det inte finns några hinder mot äktenskapet. Underlaget ska möjliggöra en kontroll som motsvarar den som Skatteverket gör mot uppgifterna i folkbokföringen. Om dokumentation inte kan tas fram får myndighetens prövning i stället grundas på sökandenas skriftliga försäkran. Sökandena behöver dock i regel bevisa att de är över 18 år och ska alltid visa att eventuella tidigare äktenskap är upplösta.

Om Skatteverket kommer fram till att det inte finns något hinder mot äktenskapet utfärdar myndigheten ett intyg om det (3 kap. 4 §). Om det finns hinder mot äktenskapet meddelar myndigheten i stället ett beslut om att neka hindersprövningen. Ett sådant beslut får överklagas (15 kap. 2 §).

I de fall en person som begär hindersprövning inte har fullständiga uppgifter i folkbokföringen, eller utländska intyg inte finns, är det i princip omöjligt för Skatteverket att upptäcka äktenskapshinder på grund av släktskap. Den risken läks i viss mån av att sökandena på heder och samvete måste försäkra att något äktenskapshinder inte finns. Försäkran lämnas under straffansvar. Om någon vid en sådan försäkran uppsåtligt lämnar en osann uppgift eller utelämnar en uppgift riskerar han eller hon alltså att dömas för brottet osann försäkran (15 kap. 10 § brottsbalken). Straffet för detta är böter eller fängelse högst sex månader. Är brottet grovt är straffet fängelse i upp till två år. Även den som av oaktsamhet lämnar en oriktig uppgift eller utelämnar en uppgift kan dömas, om oaktsamheten är grov. Straffet är då böter eller fängelse högst sex månader. Det finns alltså anledning att lämna sanningsenliga uppgifter i sin försäkran.

I denna lagrådsremiss föreslås två nya äktenskapshinder på grund av släktskap. För att undvika att dessa ska kunna kringgåas när uppgifter i folkbokföringen saknas och i fall då utländska intyg inte finns bör försäkran och möjligheten att lagföra en person som lämnar osanna uppgifter eller utelämnar uppgifter i sin försäkran utökas till att omfatta även de nya hindren. Även systematiska skäl talar starkt för en sådan lösning. Eftersom Skatteverkets hindersprövning syftar till att kontrollera att det inte finns några äktenskapshinder, bör försäkran omfatta alla hinder till följd av släktskap.

Som *NCH* och *Karlskrona kommun* påpekar riskerar förslaget om försäkran vid hindersprövningen att sätta personer som står under hedersrelaterat förtryck i en svår sits. De kan nämligen tvingas att falskt intyga att det inte finns några hinder mot äktenskapet och därigenom riskera straffrättsligt ansvar. Det är såklart inte önskvärt att någon tvingas

begå ett brott. Att någon utsätts för olaga tvång och äktenskapstvång är straffbart och regler för att hantera dessa situationer finns i brottsbalken. För att bestämmelserna om äktenskapshinder ska få genomslag är det av vikt att uppgifter om släktskap kan säkras på något sätt. En försäkran under straffansvar innebär en sådan möjlighet.

Regeringen föreslår därför att bestämmelsen om försäkran av att äktenskapshinder inte finns utvidgas till att omfatta en försäkran om att sökandena inte är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller att den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

7 Upplösning av äktenskap som ingåtts trots förbud

Regeringens förslag

Bestämmelsen i äktenskapsbalken om att en make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid och att åklagaren har rätt att föra talan om äktenskapsskillnad ska utvidgas till att omfatta även äktenskap som har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra på det sättet att

- de är halvsyskon,
- den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller
- den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Åklagarmyndigheten* invänder inte mot förslagen men för fram att åklagarens processbehörighet vid äktenskapsskillnad på grund av släktskap inte utgår från en straffrättslig överträdelse och därför kan ifrågasättas av principiella skäl.

Kalmar tingsrätt föreslår att socialnämnderna i stället för allmän åklagare ska föra talan om äktenskapsskillnad. Enligt tingsrätten bör det också övervägas om åklagarens möjlighet att avstå från att väcka talan om äktenskapsskillnad bör motsvaras av en liknande möjlighet för domstolarna att i vissa fall inte upplösa ett äktenskap.

Örebro universitet anser att åklagarens talerätt inte bör omfatta utländska kusinäktenskap.

Skälen för regeringens förslag

I äktenskapsbalken finns särskilda bestämmelser om upplösning av äktenskap som har ingåtts trots att det har funnits ett äktenskapshinder eller där en make har tvingats att ingå äktenskapet.

Bestämmelserna innebär att en make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att han eller hon har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Vidare har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller registrerad partner och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst (5 kap. 5 § första stycket äktenskapsbalken). I dessa situationer har även allmän åklagare rätt att föra talan om äktenskapsskillnad.

Åklagarens roll är att tillvarata det allmännas intresse av att upplösa äktenskap som ingåtts trots att det finns hinder. Åklagarens talerätt är fakultativ. Inför ett beslut om att föra talan ska åklagaren göra en intresseavvägning och bland annat ta i beaktande vilka negativa konsekvenser en äktenskapsskillnad kan få för de inblandade. Upplösning av äktenskapet ska eftersträvas om det är påkallat av omsorg för den enskilde eller om det från allmän synpunkt framstår som stötande att låta äktenskapet bestå (se prop. 2003/04:48 s. 48, jfr också prop. 1973:32 s. 118 och 144).

De förbud mot äktenskap som föreslås i denna lagrådsremiss innebär att det kommer finnas absoluta hinder mot äktenskap mellan syskon (såväl hel- som halvsyskon), mellan de som är släkt med varandra på det sättet att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon och mellan kusiner. Dessa hinder kommer också att gälla för personer som genom adoption anses vara släkt på de aktuella sätten. Syftet med de nya förbuden är att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap, samt att skapa en enhetlig och konsekvent lagstiftning gällande äktenskapshinder på grund av släktskap. Förbuden syftar även till att motverka släktbaserad kriminalitet och minska social isolering. Det är därför viktigt att även sådana äktenskap kan upplösas utan föregående betänketid, vilket kan vara särskilt viktigt för personer som lever under hedersrelaterat förtryck. Den aktuella bestämmelsen bör därför utvidgas till att omfatta även de nya förbuden. Det ger också en reglering som är enhetlig och ändamålsenlig eftersom det innebär att samtliga äktenskapshinder omfattas av möjligheten och inte bara vissa.

I fall av hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap finns det ett allmänt intresse av att äktenskap som ingåtts trots förbuden ska kunna upplösas. I syfte att säkerställa detta, om makarna inte själva tar initiativ till det, bör det finnas möjlighet för allmän åklagare att föra talan i domstol om äktenskapsskillnad även i dessa fall. Till skillnad mot vad *Örebro universitet* anför bör detta även gälla utländska äktenskap (se prop. 2020/21:149 s 33 och 34).

Enligt *Kalmar tingsrätt* kan det finnas anledning att i detta sammanhang överväga om åklagarens möjlighet att avstå från att väcka talan om äktenskapsskillnad bör motsvaras av en liknande möjlighet för dom-

stolarna att i vissa fall inte upplösa ett äktenskap. Frågan har varit föremål för överväganden i tidigare lagstiftningsärenden. Vid ändringen av giftermålsbalken 1973 gjordes bedömningen att det inte fanns något praktiskt behov av en sådan regel och att det inte heller var lämpligt att införa den intresseavvägningen i domstolsprövningen (se prop. 1973:32 s. 329 och 330). När äktenskapsbalken ändrades 2003 anfördes att det inte fanns skäl att ändra det förhållandet att det var åklagaren – och inte allmän domstol – som skulle göra bedömningen om det var lämpligt att det allmänna för talan i det enskilda fallet (prop. 2003/04:48 s. 38). På samma sätt som tidigare är det svårt att se det praktiska behovet av en sådan regel. Det kan också fortsatt ifrågasättas om det är lämpligt att införa en sådan intresseavvägning i domstolsprövningen. Enligt regeringen finns det alltså inte skäl att nu göra en annan bedömning än den som gjorts tidigare. Domstolens prövning bör därför inte omfatta den intresseavvägning åklagaren ska göra utan bör begränsas till att avgöra om det finns förutsättningar för äktenskapsskillnad.

Åklagarmyndigheten påpekar att åklagarens talerätt i mål om äktenskapsskillnad för de nu aktuella förbuden inte motsvaras av någon straffbestämmelse och att den därför kan ifrågasättas av principiella skäl. Även Kalmar tingsrätt ifrågasätter om allmän åklagare bör ha talerätt i de aktuella fallen och föreslår i stället att socialnämnderna bör ges talerätt. Det är visserligen riktigt att makar som trots förbuden skulle ingå äktenskap till exempel med sin kusin, inte skulle göra sig skyldig till något brott. Mot bakgrund av det kan det ifrågasättas om just allmän åklagare bör ges talerätt i de nu aktuella fallen. Åklagaren har samtidigt möjlighet att föra talan om äktenskapsskillnad bland annat i fall där makarna är släkt med varandra i rätt upp- eller nedstigande led, trots att sådana äktenskap inte heller är straffbara. Systematiska skäl talar alltså för att åklagaren bör ha talerätt även i de fall det rör sig om i denna lagrådsremiss. Enligt regeringens bedömning finns det inte tillräckliga skäl för att till exempel socialnämnderna i stället skulle få den aktuella talerätten.

Sammanfattningsvis bör bestämmelsen om att en make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid och att åklagaren har rätt att föra talan om äktenskapsskillnad utvidgas till att omfatta även äktenskap som ingåtts trots att makarna är släkt med varandra på det sättet att de är halvsyskon, den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar, eller makarna till följd av adoption anses vara släkt på något av de beskrivna sätten.

8 Erkännandeförbud

Regeringens förslag

Äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag ska som huvudregel inte erkännas i Sverige om makarna är släkt med varandra på det sättet att

- de är släkt i rätt upp- och nedstigande led,
- de är syskon,
- den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, eller
- den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Adoptivförhållande ska i detta avseende jämföras med släktskap.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, däribland *Eskilstuna kommun*, *Fredrika Bremerförbundet*, *Förvaltningsrätten i Luleå*, *Gryning Vård AB*, *Högskolan i Skövde*, *Jämförhetsmyndigheten*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Malmö kommun*, *Migrationsverket*, *Skatteverket*, *Svea hovrätt* och *Åklagarmyndigheten*, tillstyrker förslagen eller invänder inte mot dem.

Några remissinstanser, däribland *Asylrättscentrum*, *Diskrimineringsombudsmannen*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Socialstyrelsen*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* och *Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)*, avstyrker förslagen om erkännandeförbud. Bland andra Institutet för mänskliga rättigheter ifrågasätter att förslagen utgör en effektiv, nödvändig och proportionerlig inskränkning av enskildas mänskliga rättigheter.

Örebro universitet bedömer att det föreslagna undantaget vid synnerliga skäl är för snävt för att leva upp till kravet på proportionalitet vid rättighetsinskränkningar och föreslår att undantag i stället ska kunna göras vid särskilda skäl. Även *RFSU* för fram att undantaget vid synnerliga skäl inte utgör ett tillräckligt skydd för de negativa konsekvenser som kan väntas drabba dem som på grund av förbudet inte kommer få sina äktenskap erkända i Sverige.

Kalmar tingsrätt menar att det är en brist att utredningen inte exemplifierar vad som ska anses utgöra synnerliga skäl och föreslår att ett sådant fall skulle kunna vara att parterna var okunniga om sitt släktförhållande. *Sveriges advokatsamfund* föreslår att en möjlighet till undantag bör finnas i fall där parterna har gemensamma barn.

Lunds universitet föreslår att det ska finnas ett anknytningskrav kopplat till bestämmelsen om erkännandeförbud genom att hinder mot erkännande bara ska finnas om minst en av makarna var medborgare eller hade hemvist i Sverige.

Enligt *Barnombudsmannen* bör erkännandeförbuden gälla utan undantag. Myndigheten för fram att Sverige bör ta tydligt avstånd från kusiäktenskap för att skydda de som är utsatta för hedersrelaterat våld

och förtryck. Även bland andra *Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF)* och *Tjejers Rätt i Samhället (TRIS)* anser att erkännandeförbudet bör gälla utan undantag.

Migrationsverket anser att förslaget om ett erkännandeförbud öppnar upp för att sökande får incitament att undanhålla släktskap vid utredningar hos myndigheten och att det således finns en risk att det blir svårare för myndigheten att upptäcka de aktuella äktenskapen.

Skälen för regeringens förslag

Erkännande av utländska äktenskap

Regler om giltighet och erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag finns i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL). De anses som huvudregel giltiga till formen, om de är giltiga i det land där de ingicks (1 kap. 7 § IÄL). Att ett utländskt äktenskap erkänns innebär att det tillerkänns vissa rättsverkningar som följer av ett äktenskap. Detta gäller dock inte utan undantag. Enligt hittillsvarande regler erkänns inte utländska äktenskap om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag (1 kap. 8 a § första stycket IÄL).

Bestämmelsen tar sikte på barnäktenskap, månggiften och äktenskap mellan sådana släktingar som omfattas av äktenskapshinder det vill säga äktenskap i rätt upp- och nedstigande led och mellan syskon (jfr 2 kap. 3 § äktenskapsbalken). Inte heller utländska tvångsäktenskap eller så kallade fullmaktsäktenskap erkänns här.

Det finns dock en möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet om båda parterna är över 18 år och det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet (1 kap. 8 a § andra stycket IÄL). Den möjligheten har motiverats med att det i undantagsfall kan finnas situationer där ett vägrat erkännande skulle kunna medföra allvarliga konsekvenser för de berörda och det då skulle framstå som orimligt att upprätthålla ett ovillkorligt erkännandeförbud. Att synnerliga skäl krävs innebär att undantaget är tänkt att tillämpas mycket restriktivt (se prop. 2017/18:288 s. 28 och 35 samt prop. 2020/21:149 s. 23 och 47).

Frågan om att erkänna ett utländskt äktenskap prövas av olika myndigheter i olika sammanhang. Det beslut en myndighet fattar är vanligtvis inte bindande för andra myndigheter. Det är exempelvis vanligt att frågan aktualiseras hos Skatteverket vid folkbokföringsärenden och hos Migrationsverket vid ärenden om uppehållstillstånd.

Utländska kusinäktenskap och äktenskap mellan vissa andra nära släktingar ska som huvudregel inte erkännas i Sverige

Som framgår av avsnitt 5 syftar de föreslagna äktenskapshindren i huvudsak till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap. Den risken finns inte bara vid äktenskap som ingås i Sverige, utan också i fråga om utländska äktenskap. Skyddsintresset är detsamma oavsett var äktenskapet har ingåtts. Ett förbud mot att erkänna utländska kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar bör därför övervägas.

Personer med anknytning till Sverige kan av olika anledningar välja att resa utomlands och ingå äktenskap. Om sådana utländska äktenskap erkänns, skulle ett äktenskapshinder i svensk lag med lätthet kunna kringgå. Förbuden skulle därmed inte få avsedd effekt när det gäller att skydda framför allt kvinnor och unga personer som utsätts för tvång eller påtryckningar att ingå äktenskap med en kusin. Ett förbud mot erkännande av utländska kusinäktenskap kan i sådana fall också ge dessa personer, och deras familjer, stöd att vägra genomföra en sådan äktenskapsresa.

Intresset av att införa förbuden gör sig även gällande i situationer där parterna vid tidpunkten för ingåendet av äktenskapet inte hade någon direkt anknytning till Sverige. Som framgår av promemorian förekommer hedersrelaterat förtryck och sedvänjor inbegripande kusinäktenskap i flera länder. Det har också skett en ökad inflyttning till Sverige från dessa länder. Även i dessa fall har enskilda rätt att skyddas mot hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar. Som *TRIS* betonar skulle ett förhållningssätt där utländska kusinäktenskap erkänns i praktiken kunna innebära att svensk rätt legitimerar en äktenskapsform som innebär en ökad risk för hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar. Det är inte önskvärt.

I tidigare lagstiftningssammanhang på området framhålls det att det är viktigt att den svenska regleringen om erkännande av utländska äktenskap återspeglar vilka äktenskap som är acceptabla i Sverige. Ett sådant förhållningssätt är aktuellt även i detta fall eftersom det innebär ett upprätthållande av en konsekvent attityd till äktenskap som är otillåtna i Sverige och som står i strid med de värderingar som ligger till grund för svensk lagstiftning. Utländska kusinäktenskap bör alltså inte erkännas här. Förbudet bör, i motsats till vad *Lunds universitet* för fram, gälla oavsett parternas anknytning till Sverige vid äktenskapets ingående.

Några remissinstanser, däribland *Institutet för mänskliga rättigheter* invänder att ett erkännandeförbud inte kommer vara ett effektivt verktyg för att motverka hedersrelaterat förtryck. Enligt regeringen är dock ett generellt erkännandeförbud mot utländska kusinäktenskap nödvändigt för att uppnå syftet att motverka tvång och ofrihet som kan kopplas till kusinäktenskap. Det ligger också i linje med de bedömningar som tidigare har gjorts i fråga om andra äktenskapshinder enligt svensk rätt. Frånvaron av ett erkännandeförbud skulle dessutom riskera att äventyra det föreslagna äktenskapshindrets effektivitet.

När det gäller äktenskap mellan syskon och syskons barn tyder det som framgår av promemorian på att sådana äktenskap är ovanliga. Även dessa äktenskap kan dock ifrågasättas utifrån moderna värderingar. I fråga om dessa äktenskap rör det sig också om ett ännu närmare släktskap än det mellan kusiner. Mot bakgrund av detta görs därför bedömningen att även sådana släktskap bör omfattas av ett förbud (se avsnitt 5). Av samma skäl bör sådana utländska äktenskap också omfattas av ett erkännandeförbud.

Enligt regeringens bedömning är det angeläget att erkännandeförbuden får ett snabbt genomslag. Det föreslås därför att förbuden ska gälla oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns något hinder mot det enligt svensk lag. Det innebär en skillnad mot de befintliga reglerna om erkännandeförbud för äktenskap till följd av bland annat släktskap. Enligt hittillsvarande regler gäller som framgår ovan det motsatta, alltså att ett erkännandeförbud aktualiseras om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns ett hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. De

äktenskapshinder som det är fråga om i denna lagrådsremiss – kusinäkenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar – föreslås träda i kraft samtidigt som det nya erkännandeförbudet. Om den nu gällande förutsättningen för erkännandeförbudets tillämpning skulle gälla även för de nya äktenskapshindren, skulle erkännandeförbudet alltså bara aktualiseras för äktenskap som ingåtts efter de nya reglernas ikraftträdande. En sådan ordning är inte önskvärd. De svenska äktenskapshindren skyddar intressen av stor vikt och behöver därför få ett snabbt genomslag. Äktenskapshindren syftar till att upprätthålla moderna värderingar som synen att äktenskap mellan nära släktingar inte är lämpligt, till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och till att motverka hedersstrukturer i samhället. De syftar också till att öka jämställdheten, genom att kvinnor och män ska ha samma rätt att forma samhället och sina egna liv. Det bör vara tydligt att äktenskap som utifrån dessa värderingar och skyddsintressen inte är önskvärda, inte heller ska erkännas här, oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns något hinder mot det enligt svensk lag eller inte.

Som närmare redogörs för i avsnitt 9 bör erkännandeförbudet gälla direkt även för utländska äktenskap.

Det föreslås alltså att utländska äktenskap mellan kusiner och mellan syskon och syskons barn som huvudregel inte ska erkännas i Sverige oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Den hittillsvarande bestämmelsen om erkännandeförbud omfattar bland annat släktingar i rätt upp- och nedstigande led och syskon, barnäktenskap och månggifte. Det är dock enligt regeringens uppfattning lämpligt att bestämmelsen, i den del den avser hinder på grund av släktskap, utformas på ett enhetligt sätt. En sådan utformning av bestämmelsen innebär att ett erkännandeförbud kommer att gälla för samtliga släktskapsfall, oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns ett hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Eftersom äktenskap mellan nära släktingar har varit förbjudna i Sverige under mycket lång tid innebär den föreslagna formuleringen av lagtexten i praktiken ingen förändring av rättsläget för sådana äktenskap. När det gäller adoptivförhållanden kan det dock innebära en skillnad i vissa fall. För den som har adopterats skärptes reglerna om äktenskapshinder i äktenskapsbalken 2005. Om ett adoptivbarn exempelvis har ingått ett äktenskap utomlands med sin adoptivfar kommer äktenskapet inte att erkännas här. Att sådana fall av erkännanden aktualiseras bör dock inte komma i fråga i någon större utsträckning. Det framstår därför inte som en orimlig konsekvens. Den föreslagna utformningen av lagtexten innebär i stället en enhetlig reglering av alla släktskapshinder och en förenkling vid tillämpningen.

I förhållande till andra äktenskapshinder så som barnäktenskap eller månggifte saknas det förutsättningar att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga motsvarande ändringar.

Konsekvenserna av ett nekat erkännande hindrar inte ett förbud

De erkännandeförbud som regeringen föreslår kan få konsekvenser för enskilda. Frågan är då om konsekvenserna utgör hinder mot att förbudet införs. I avsnitt 5 görs bedömningen att konsekvenserna av de föreslagna

äktenskapshindren avseende bland annat kusinäktenskap inte hindrar införandet av hindren. Flera av de argument som förs fram i den frågan kan på motsvarande sätt göras gällande här. Det är alltså regeringens uppfattning att ett nekat erkännande av ett utländskt äktenskap i många avseenden inte får några negativa rättsliga eller ekonomiska konsekvenser för de berörda personerna. Krav på äktenskap som en förutsättning för förmåner med mera i olika sammanhang har i svensk rätt successivt tagits bort. Regelverken om bland annat socialförsäkring, ekonomiskt bistånd och beskattning är generellt individbaserade. Rätten till olika typer av stöd påverkas därmed som regel inte av om man är gift eller inte.

Inte heller på det migrationsrättsliga området bedöms ett erkännandeförbud i de aktuella fallen få några större effekter. Både gifta par och sambor har enligt utlänningslagen (2005:716) som utgångspunkt rätt till uppehållstillstånd på grund av anknytning till en person i Sverige (5 kap. 3 § utlänningslagen). Upehållstillstånd får också under vissa förutsättningar meddelas för en utlännings som har för avsikt att inleda ett samboförhållande med någon i Sverige (5 kap. 3 a §).

Att ett äktenskap inte erkänns i Sverige kan dock i vissa fall få konsekvenser kopplade till att rättsverkningar av äktenskapet uteblir. Som framgår av avsnitt 5 gäller detta främst makarnas inbördes ekonomiska förhållanden. De berörda personerna kommer exempelvis inte att omfattas av äktenskapsbalkens ekonomiska skyddsregler. Detta innebär, som bland andra *RFSU*, lyfter en ekonomisk risk för de som berörs. Som framgår av promemorian finns det dock ofta anledning att tillämpa utländsk rätt även när utländska äktenskap har erkänts. De rättsliga konsekvenserna av ett icke-erkännande blir då i praktiken beroende av innehållet i utländsk lag. I sådana fall kan konsekvenserna av ett icke-erkännande bli mer begränsade än om svensk rätt i och för sig hade varit tillämplig. Detta eftersom kvinnan inom vissa rättsordningar inte har någon rätt till bodelning, underhåll eller arv. I sådana fall hamnar kvinnorna det rör sig om inte i någon sämre sits i denna fråga, bara för att äktenskapet inte blir erkänt i Sverige.

Om de berörda personerna bor tillsammans även efter att de flyttat till Sverige är det också möjligt att de kan betraktas som sambor, och omfattas av sambolagens ekonomiska skydd. I den internationella privaträtten är dock utgångspunkten att sambolagen bara gäller om personerna tog sin hemvist i Sverige när samboförhållandet inleddes. Om personerna hade hemvist i ett annat land och därefter flyttat till Sverige tillämpas sambolagen först när de bott här i två år. Samtidigt har personerna möjlighet att avtala om att svensk lag ska tillämpas (se 5 kap. 5 och 6 §§ lagen [2019:234] om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer). För en kvinna med svag ekonomisk ställning enligt sitt hemlands lag kan, som utredaren konstaterar, dessa omständigheter innebära en fördel. Det är också möjligt för de berörda personerna att upprätta ett testamente för att skapa ett ekonomiskt skydd vid den enes bortgång, även om det inte går att räkna med att alla kommer göra det.

I likhet med bedömningen som regeringen gör när det gäller det föreslagna äktenskapshindren (avsnitt 5), bedömer regeringen att ett erkännandeförbud inte kommer att leda till några betydelsefulla negativa rättsliga konsekvenser ur ett barnperspektiv. Barns möjligheter till skydd och trygghet i svensk rätt påverkas inte av föräldrarnas civilstånd. Det får,

som utredaren konstaterar, inte heller några negativa konsekvenser i fråga om faderskap i internationella situationer (se 2 § lagen [1985:367] om föräldraskap i internationella situationer). Detta ligger också i linje med hur dessa frågor bedömts i tidigare lagstiftningsärenden om erkännande av utländska äktenskap (se till exempel prop. 2020/21:149 s. 18).

Flera remissinstanser, bland andra *Asylrättscentrum* och RFSU, betonar att ett erkännandeförbud kan framstå som stigmatiserande för personer som lever i kusinäktenskap och för deras familjer. Sådana omständigheter kan vara kopplade till sociala, kulturella eller religiösa förhållanden. Ett erkännandeförbud kan också leda till att barn som lever i dessa familjer känner sig annorlunda och utpekade i förhållande till andra familjer. Ett erkännandeförbud kan framstå som ett underkännande av en familjebildning som är vanlig i de berörda personernas hemländer och som de inrättat sina liv efter. Det kan leda till att de känner sig utpekade och isolerade i det svenska samhället. Regeringen har förståelse för detta. Samtidigt stöds ett erkännandeförbud av flera tunga argument. Förbudet föreslås inte heller vara absolut, utan undantag ska kunna göras när det är motiverat (se nedan). Med detta i beaktande utgör inte risken för stigmatisering ett tillräckligt skäl att avstå från införande av erkännandeförbuden.

Enligt *Migrationsverket* öppnar förslagen om erkännandeförbud upp för att sökande får incitament att undanhålla släktskap vid utredningar hos myndigheten och det finns därmed enligt verket en risk att det blir svårare för myndigheten att upptäcka sådana äktenskap. Enligt regeringen bör dock den risken inte överdrivas. I sammanhanget kan också nämnas att regeringen vidtar åtgärder för att öka möjligheterna till informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att bland annat förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och olika typer av överträdelser, till exempel trädde den 1 december 2025 en ny sekretessbrytande bestämmelse i kraft som innebär att sekretess till skydd för enskilda inte hindrar att uppgifter lämnas mellan myndigheter om det behövs i nu nämnda syften (10 kap. 15 a § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], prop. 2024/25:180 s. 38).

Sammantaget gör regeringen bedömningen att ett icke-erkännande av kusinäktenskap och äktenskap mellan nära släktingar i och för sig kan få negativa konsekvenser. Dessa omständigheter är dock inte tillräckliga för att avstå från de föreslagna förbuden. Även i tidigare lagstiftningsärenden har intresset av att kunna vägra erkännande av vissa äktenskap ansetts väga tyngre än personernas behov av att till exempel omfattas av samtliga rättsverkningar som följer av ett äktenskap (se prop. 2020/21:149 s. 16–19). Det är enligt regeringens mening inte nödvändigt att än mer ingående än detta redogöra för alla tänkbara konsekvenser för att finna en rimlig balans mellan önskvärdenheten i att, å ena sidan, motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid äktenskap och, å andra sidan, förhindra negativa effekter av ett erkännandeförbud.

De föreslagna erkännandeförbuden är förenliga med Sveriges internationella åtaganden

En förutsättning för ett erkännandeförbud är att det inte kommer i konflikt med Sveriges åtaganden om mänskliga fri- och rättigheter. Det gäller särskilt i förhållande till rätten till privat- och familjeliv i Europa-

konventionen och den fria rörligheten enligt EU-fördraget. De föreslagna erkännandeförbuden träffar äktenskap där parterna varken haft skäl eller möjlighet att ta de aktuella äktenskapshindret i beaktande när äktenskapet ingicks. Ett nekat erkännande kan som konstateras ovan innebära vissa negativa konsekvenser i ett enskilt fall.

I Europakonventionens artikel 8 anges att var och en har rätt till respekt för bland annat sitt privat- och familjeliv. Rättigheten kan dock inskränkas under vissa angivna omständigheter. Detta framgår av artikel 8.2 som anger att en offentlig myndighet inte får inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggandet av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. De rättigheter som följer av bestämmelsen innebär inte någon generell skyldighet för en konventionsstat att erkänna utländska äktenskap som står i strid med statens egen lagstiftning. Europadomstolen har till exempel uttalat att artikel 8 inte kan tolkas så att den ålägger någon stat som är part i konventionen en skyldighet att erkänna ett äktenskap som ingåtts av en 14-åring (se Z.H och R.H mot Schweiz, nr. 60119/12, den 8 december 2015). Ett nekat erkännande kan dock i vissa fall utgöra en otillåten inskränkning av rättigheterna i artikel 8 (se Dadouch mot Malta, nr. 38816/07, 20 juli 2010).

När det gäller unionsrätten kan det inledningsvis nämnas att frågor om erkännande av äktenskap faller in under medlemsstaternas befogenheter. Dessa är dock vid utövandet av denna befogenhet skyldiga att iaktta unionsrätten och i synnerhet bestämmelserna om varje unionsmedborgares rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. I detta syfte ska medlemsstaterna också erkänna den rättsliga status som fastställts för personer som är bosatta i en annan medlemsstat i enlighet med den medlemsstatens lagstiftning (se till exempel Cupriak-Trojan m.fl., C-713/23, den 25 november 2025 och Coman m.fl., C-673/16, den 5 juni 2018). Om ett äktenskap inte erkänns i ett annat EU-land kan det medföra att det uppstår hinder för utövandet av den fria rörligheten inom EU, särskilt om det ger upphov till avsevärda problem för den berörda i administrativt, yrkesmässigt eller privat hänseende (jfr Cupriak-Trojan m.fl., C-713/23, den 25 november 2025, Mirin, C-4/23, den 4 oktober 2024).

Rätten till fri rörlighet inom EU är dock inte absolut. En begränsning av rätten kan enligt EU-domstolens praxis vara motiverad och därmed tillåten. För det krävs att begränsningen, om den är oberoende av de berörda personernas nationalitet, grundar sig på objektiva hänsyn till allmänintresset och står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas med de nationella reglerna (se till exempel Cupriak-Trojan m.fl., C-713/23, den 25 november 2025 och Coman m.fl., C-673/16, den 5 juni 2018).

När det gäller proportionalitetsbedömningen har EU-domstolen uttalat att en begränsning av den fria rörligheten anses proportionerlig om den är ägnad att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. En balanserad avvägning ska alltså göras mellan, å ena sidan, det eftersträvade målet, och, å andra sidan, rättigheterna i fråga, för att säkerställa att de vållade olägenheterna

inte blir orimliga i förhållande till detta (se till exempel Cupriak-Trojan m.fl., C-713/23, den 25 november 2025, och Coman m.fl., C-673/16, den 5 juni 2018).

Av praxis följer också att när en åtgärd som vidtagits av en medlemsstat, som innebär en inskränkning av en grundläggande frihet, motiveras av ett tvingande skäl av allmänintresse som erkänns i unionsrätten så måste åtgärden vara förenlig med de grundläggande rättigheter som slås fast i EU-stadgan (se till exempel Cupriak-Trojan m.fl., C-713/23, den 25 november 2025 och Coman m.fl., C-673/16, den 5 juni 2018).

Regeringen har relativt nyligen bedömt att varken Europakonventionen eller unionsrätten hindrar införande av erkännandeförbud i svensk lag. Det har rört sig om förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap och månggiften (prop. 2017/18:288 s. 18–22 och prop. 2020/21:149 s. 15 och 16). Den bedömningen gör sig gällande även för de nu aktuella erkännandeförbuden. Erkännandeförbuden syftar framför allt till att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och därigenom också stärka skyddet för barn och unga, men också andra, som lever i hedersstrukturer. Ett förbud mot kusinäktenskap förväntas också få positiva effekter i ett vidare perspektiv, när det gäller jämställdhet och social isolering. Förbuden kan utöver det antas bidra till att motverka hedersstrukturer och i förlängningen ha en brottsförebyggande effekt, bland annat när det gäller hedersrelaterad brottslighet och släktbaserade kriminella nätverk. Sammanfattningsvis måste detta anses utgöra legitima syften. Förbuden kan antas bidra till att säkerställa dessa syften. Skälen för förbuden bör också generellt anses väga tyngre än de olägenheter förbuden riskerar medföra för vissa enskilda. De bedöms alltså inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa syften. I sammanhanget bör det också nämnas att de föreslagna reglerna inte handlar om att vägra erkännande av utländska äktenskap, samtidigt som motsvarande svenska äktenskap skulle vara tillåtna. Förbud mot svenska kusinäktenskap och äktenskap mellan andra närmare släktingar föreslås också. Ett motsvarande erkännandeförbud ligger i linje med detta och den svenska synen på dessa äktenskap.

Sammantaget bedöms därför erkännandeförbuden vara förenliga med både Europakonventionen och unionsrätten. Skyddet för fri- och rättigheterna i konventionen och unionsrätten upprätthålls också av möjligheten att göra undantag från erkännandeförbuden (se nedan).

Erkännandeförbuden kan inte heller, i likhet med vad regeringen uttalar i avsnitt 5, sägas leda till några negativa konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv. Barns möjligheter till skydd och trygghet i svensk rätt påverkas inte av föräldrarnas civilstånd, vilket också har konstaterats i tidigare lagstiftningsärenden (prop. 2013/14:208 s. 28 och 29 och prop. 2020/21:149 s. 18). Förbuden står alltså inte heller i strid med Barnkonventionen.

De föreslagna erkännandeförbuden bedöms därmed vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

De föreslagna erkännandeförbuden ska omfattas av samma möjlighet till undantag som övriga äktenskap som inte erkänns i Sverige

Sedan erkännandeförbudet för vissa utländska äktenskap infördes 2004 har det funnits en möjlighet att i undantagsfall ändå erkänna äktenskapet i fråga. För att erkänna ett äktenskap trots förbudet krävs synnerliga skäl. Bestämmelsen ska tillämpas mycket restriktivt.

I bedömningen av om det finns synnerliga skäl ligger att ett nekat erkännande måste uppfylla kravet på proportionalitet enligt artikel 8 i Europakonventionen och unionsrätten (framför allt rätten för EU-medborgare och deras anhöriga att fritt röra sig inom unionen). I tidigare lagstiftningssammanhang har det konstaterats att ventilens tillämpningsområde inte får vara snävare än vad Europakonventionen och unionsrätten medger (se prop. 2020/21:149 s. 23). Som flera remissinstanser, däribland *Fredrika Bremer-förbundet* och *Malmö kommun*, framhåller behöver lagstiftningen även ta hänsyn till de berörda parternas situation. Ett syfte med ventilen är att generellt säkerställa att ett nekat erkännande i det enskilda fallet inte medför allvarliga konsekvenser eller annars framstår som orimligt.

Några remissinstanser, däribland *Örebro universitet*, anser att kravet på synnerliga skäl är för högt ställt. Universitetet för fram att ett undantag vid särskilda skäl i stället bör övervägas för erkännandeförbuden avseende de nya släktskapsfallen. Enligt regeringen gör sig dock de bedömningar som har gjorts i tidigare lagstiftningssammanhang gällande även för de nu aktuella äktenskapen, det vill säga äktenskap mellan kusiner och mellan syskon och syskons barn. Dessa bör därför omfattas av samma regler som gäller för övriga äktenskap som inte erkänns här. Även systematiska skäl talar för en sådan lösning.

Lagstiftaren har tidigare valt att inte ge exempel på fall där det kan finnas synnerliga skäl (se prop. 2020/21:149 s. 23). Regeringen gör i denna del ingen annan bedömning än den som gjorts tidigare. Det är därför inte önskvärt att, som *Kalmar tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund* anför, ge en konkret vägledning för i vilka fall ventilen bör tillämpas. Liksom hittills blir det en fråga för rättstillämpningen att avgöra om det i ett enskilt fall finns synnerliga skäl. Utgångspunkten är att de äktenskap det är fråga om inte ska erkännas och att ett sådant äktenskap alltså inte ska ha några rättsverkningar i Sverige.

Det finns inte förutsättningar i detta lagstiftningsärende att, som bland andra *Barnombudsmannen* förespråkar, införa ett absolut erkännandeförbud. Det kan dock nämnas att utredningen i betänkandet *Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck* (SOU 2025:59) föreslår att undantaget från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl inte längre ska gälla. I stället föreslås det att det ska införas en möjlighet att tillerkänna ett utländskt äktenskap vissa rättsverkningar, om båda parterna är över 18 år och det finns synnerliga skäl för det. Förslaget träffar samtliga äktenskap som inte erkänns, det vill säga även de erkännandeförbud som föreslås i denna lagrådsremiss. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Äldre bestämmelser i äktenskapsbalken ska gälla för äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter ikraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska också gälla om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet.

Äldre bestämmelser om erkännande ska gälla för äktenskap som har registrerats i folkbokföringen av Skatteverket före ikraftträdandet.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt om förslagen. Några remissinstanser, däribland *Asylrättscentrum*, *Origo*, *Svenska kyrkan* och *Örebro universitet* avstyrker förslaget i den del erkännandeförbudet ges retroaktiv verkan, eftersom det i vissa fall kommer att innebära att utländska äktenskap inte erkänns trots att det i och för sig var tillåtet att ingå sådana äktenskap i Sverige vid tidpunkten när äktenskapet ingicks i utlandet. De menar att en sådan lösning är orimlig och att det därför inte finns tillräckligt starka skäl för att införa en sådan övergångsbestämmelse.

Skälen för regeringens förslag

Ikraftträdande

Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 juli 2026.

Övergångsbestämmelser

I denna lagrådsremiss föreslår regeringen att det inte längre ska vara möjligt att ingå äktenskap om parterna är kusiner eller nära släkt med varandra på ett sådant sätt som beskrivs i avsnitt 5. Frågan är då hur äktenskap som har ingåtts i Sverige enligt äldre bestämmelser ska behandlas när de nya reglerna träder i kraft.

En grundläggande princip på civilrättens område är att nya bestämmelser inte ska vara tillämpliga på enskildas rättigheter och skyldigheter som har uppkommit före ikraftträdandet av bestämmelserna. Det finns dock inte något förbud mot retroaktiv lagstiftning. Sådana regler kan därför föreskrivas. Den beskrivna principen gäller inte uttryckligen på familjerättens område (se bet. KU 1974:60 s. 2). Trots detta bör den vara vägledande även på det området när det är motiverat (jfr prop. 2020/21:149 s. 38).

När det gäller äktenskap som har ingåtts i Sverige före ikraftträdandet har parterna inrättat sina liv efter det. De har en berättigad anledning att även framöver få betraktas som gifta med de rättigheter och skyldigheter som detta innebär i fråga om bland annat inbördes förmögenhetsrättsliga förhållanden och rätt till arv. Parterna kan till exempel ha ingått avtal eller vidtagit andra dispositioner med sin egendom utifrån den utgångspunkten. Att i dessa situationer fränkänna äktenskapet dess rättsliga betydelse framstår inte som rimligt. Mot bakgrund av detta finns det inte skäl att låta de nya bestämmelserna tillämpas på redan ingångna äktenskap. Äldre bestämmelser i äktenskapsbalken ska alltså gälla för äktenskap som har ingåtts enligt svensk rätt före ikraftträdandet. En övergångsbestämmelse om detta bör införas.

I lagrådsremissen föreslår regeringen också att det inte längre ska vara möjligt för halvsyskon och personer som till följd av adoption är syskon att ansöka om och få tillstånd till äktenskap. Frågan är då vad som bör gälla när en ansökan om tillstånd om att ingå ett sådant äktenskap har getts in före ikraftträdandet och i de fall då ett tillstånd i och för sig har meddelats innan ikraftträdandet men där parterna inte har hunnit ingå äktenskap. Dessa situationer kan lösas på olika sätt. Ett sätt är att tillämpa äldre bestämmelser på ärenden där en ansökan har getts in före ikraftträdandet. Med en sådan lösning undviker man oönskade rättsförluster. En sådan lösning motsvarar också vad som gällde när möjligheten till dispens för barn under 18 år togs bort. I samband med detta ansågs det rimligt att en ansökan om tillstånd att ingå äktenskap som kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet skulle få prövas av länsstyrelsen, oavsett om prövningen skedde före eller efter ikraftträdandet. Det ansågs också rimligt att ett meddelat tillstånd skulle få användas för att ingå äktenskap även efter ikraftträdandet av ändringarna (se prop. 2013/14:208 s. 128 och 129). Den lösningen bedöms lämplig även nu. En övergångsbestämmelse om detta bör därför införas.

I avsnitt 8 föreslår regeringen att kusinäktenskap och äktenskap mellan personer där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon som ingåtts enligt utländsk lag som huvudregel inte ska erkännas i Sverige. Det föreslås också att erkännandeförbudet i samtliga släktskapsfall ska gälla oavsett om det vid tiden för äktenskapets ingående förelåg ett hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Frågan är om det bör införas någon övergångsbestämmelse vad gäller erkännandeförbuden.

Åren 2004, 2014 och 2019 infördes regler om förbud mot erkännande av bland annat utländska barn- och tvångsäktenskap samt fullmaktsäktenskap. I samband med det ansåg lagstiftaren det lämpligt att i huvudsak låta äldre bestämmelser gälla för äktenskap som ingåtts före ikraftträdandet. Som skäl för det anfördes dels det som rent generellt talar emot retroaktiv verkan, dels att det inte är lämpligt att riva upp redan erkända äktenskap (prop. 2003/04:48 s. 43, prop. 2013/14:208 s. 129 och prop. 2017/18:288 s. 32).

Det kan dock konstateras att synen på retroaktiv verkan för erkännandeförbud successivt har skärpts. I lagstiftningsärendet om utländska barnäktenskap gavs erkännandeförbudet retroaktiv verkan för dem som fortfarande är barn när frågan om erkännande prövas (prop. 2017/18:288 s. 32). Även när förbudet mot erkännande av utländska månggiften infördes 2021 ansågs det lämpligt att de nya reglerna skulle

vara retroaktivt tillämpliga. Till stöd för det anfördes i huvudsak att månggifte inte är en acceptabel företeelse i vårt samhälle, att de dåvarande reglerna om månggifte- och släktskapsfall framstod som föråldrade i ljuset av samhällsutvecklingen och att praktiska skäl talade för en sådan lösning. Att under lång tid behöva tillämpa olika regelsystem ansågs riskera att leda till otydlighet och olägenheter för de enskilda som berörs och för de myndigheter som prövar frågor om erkännande. Det fördes också fram att det fanns ett starkt intresse av att låta de värderingar som grundade det nya förbudet bli tillämpliga inte bara på äktenskap som ingåtts efter ikraftträdandet. Äldre bestämmelser skulle dock tillämpas i de fall ett äktenskap registrerats före ikraftträdandet, vilket motiverades i huvudsak av att det ansågs viktigt att enskilda ska kunna förlita sig på statens registrering. Konsekvenserna av ett erkännandeförbud framstod som allvarigare för dem som redan fått sitt äktenskap erkänt och registrerat i Sverige än för enskilda där ett erkännande aktualiseras först efter ikraftträdandet (prop. 2020/21:149 s. 40–42).

Frågan är om en ordning motsvarande den som gäller för månggiftesfall bör övervägas även här. Som bland andra *Svenska kyrkan* och *Örebro universitet* framhåller innebär en ordning med ett retroaktivt erkännandeförbud att vissa utländska äktenskap inte kommer att erkännas trots att det i och för sig var tillåtet att ingå sådana äktenskap i Sverige när äktenskapet ingicks i utlandet och trots att det då inte fanns något förbud mot att erkänna sådana äktenskap.

Enligt regeringens uppfattning gör sig dock argumenten som redovisas ovan gällande även för de erkännandeförbud som föreslås i denna lagrådsremiss. Kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar är förknippade med flera risker. Dessa äktenskapsformer är, som framgår av avsnitt 5, i många fall präglade av hedersrelaterat förtryck och ofrihet. Det finns också ett samband mellan framför allt kusinäktenskap och släktbaserad kriminalitet samt social isolering. Därför är det angeläget att erkännandeförbuden får ett snabbt genomslag. En ordning där äldre bestämmelser skulle gälla för äldre äktenskap skulle innebära att bland annat utländska kusinäktenskap erkänns i Sverige under mycket lång tid framöver. Det skulle gälla även för personer som kommer till Sverige och bosätter sig här långt efter ikraftträdandet. De nya erkännandeförbuden skulle i så fall riskera att få praktisk effekt först efter lång tid. Detta kan inte anses lämpligt. På samma sätt som gällande månggiftesfallen talar alltså praktiska skäl för att de nya reglerna ska gälla direkt även i detta fall. Det finns på motsvarande sätt också ett starkt intresse av att de värderingar som grundar det nya erkännandeförbuden får genomslag inte bara på äktenskap som ingåtts efter ikraftträdandet utan även på äktenskap som har ingåtts tidigare.

Örebro universitet menar att förslaget om ett retroaktivt erkännandeförbud innebär en inskränkning av enskildas rätt till privat- och familjeliv och att det inte finns tillräckligt starka skäl för en sådan inskränkning. Regeringen bedömer ovan att de föreslagna erkännandeförbuden i sig utgör proportionerliga inskränkningar i enskildas fri- och rättigheter (avsnitt 8). De argument som förs fram där kan på motsvarande sätt föras fram när det gäller den föreslagna retroaktiviteten. Det är alltså regeringens bedömning att även den föreslagna övergångsregeln är förenlig med Sveriges internationella åtaganden.

Samtidigt är det inte rimligt att det nya erkännandeförbudet får effekt för enskilda som har kommit till Sverige före ikraftträdandet och som har fått sitt civilstånd registrerat här. I dessa fall har parterna haft anledning att förlita sig på beskedet och inrättat sina liv efter det. Att låta även dessa äktenskap omfattas av de nya reglerna skulle innebära att redan gjorda erkännanden skulle omprövas och bedömas enligt andra och strängare förutsättningar. Detta är inte lämpligt, vare sig från principiell eller praktisk synpunkt. Det bör alltså införas en övergångsregel som innebär att äldre bestämmelser endast tillämpas i förhållande till utländska äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringen före ikraftträdandet.

10 Konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms leda till en ökad jämställdhet och innebära positiva effekter för enskilda och för samhället i stort.

Förslagen bedöms inte leda till annat än marginellt ökade kostnader för berörda myndigheter. Kostnaderna bedöms rymmas inom myndigheternas befintliga ramar.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över bedömningen. *Barnombudsmannen*, *Eskilstuna kommun* och *Varken hora eller kuvad (VHEK)* för fram att förbudet mot kusinäktenskap kan främja jämställdhet. *Sveriges Kvinnoorganisationer* resonerar på ett liknande sätt och betonar att ett genomförande av förslagen troligtvis skulle motverka att kvinnor och barn utsätts för hedersrelaterat förtryck.

Några remissinstanser anser att förslagen kommer få större negativa konsekvenser än vad som framgår av promemorian och efterfrågar en mer utförlig konsekvensanalys. *Asylrättscentrum* ifrågasätter till exempel att promemorians konsekvensanalys skulle vara tillräcklig när det gäller frågorna om ekonomiska och sociala konsekvenser för enskilda, liksom riskerna för att reglerna framstår som stigmatiserande. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Jämställdhetsmyndigheten*, och *Origo* resonerar på liknande sätt. Ett antal remissinstanser, däribland *Socialstyrelsen* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, efterfrågar en djupare analys ur ett barnrättsligt perspektiv.

Migrationsverket instämmer inte i bedömningen utan menar i stället att förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar och en ökad arbetsbelastning för myndigheten. Även *Lunds tingsrätt* för fram att Migrationsverket, men också Skatteverket, kan förväntas få ökade kostnader.

Ett flertal remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, *Skara kommun* och *Tjejers Rätt i Samhället (TRIS)*, föreslår att olika informationsinsatser bör införas vid sidan om, eller i stället för, de aktuella förslagen. Det rör sig om olika typer av informationsinsatser riktade både till enskilda och det offentliga. Remissinstanserna menar att den typen av insatser skulle göra de föreslagna förbuden mer effektiva för att uppnå syftet att motverka bland annat hedersrelaterat förtryck.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen i denna lagrådsremiss innebär att möjligheterna till äktenskap mellan nära släktingar begränsas och att sådana äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag som huvudregel inte ska erkännas här. Särskilt kusin-äktenskap har som regeringen redogör för i avsnitt 5, en stark koppling till hedersrelaterat förtryck, tvång och andra påtryckningar. I och med de lagändringar som föreslås kan denna typ av äktenskap förväntas bli mindre vanliga. Att möjligheterna till kusinäktenskap begränsas innebär att hedersrelaterat förtryck och hedersstrukturer motverkas. Framför allt förslagen om förbud mot kusinäktenskap kommer alltså att få positiva effekter för enskilda, i synnerhet för barn och unga – men även andra – som lever under hedersrelaterat förtryck eller annars inte själv får välja sin äktenskapspartner. Förslagen kommer dock att innebära en begränsning för de som befinner sig utanför en sådan kontext och vill gifta sig med en kusin.

Förslaget om förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan andra nära släktingar kan också förväntas få positiva konsekvenser för jämställdheten. Det sjunde jämställdhetspolitiska delmålet är att hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet att leva sitt liv utan att begränsas av kollektivt grundade hedersnormer. Att motverka hedersrelaterat förtryck bedöms därför även bidra till det övergripande jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Regeringen delar *Barnombudsmannens* bedömning att förbuden ger enskilda bättre förutsättningar att leva självständiga liv, utvecklas, utbilda sig och forma sin egen framtid. Eftersom det kan förväntas att förslagen leder till minskat hedersrelaterat förtryck och större frihet i samhället innebär de även att situationen för enskilda personer som annars skulle ha levt under sådana omständigheter förbättras. För enskilda som lever under hedersrelaterat förtryck och pressas att antingen ingå eller stanna kvar i ett äktenskap, kan en hänvisning till förbuden också vara en hjälp när det gäller att stå emot familjens eller släktens krav. Även detta ger de aktuella personerna bättre förutsättningar att själva forma sina liv. En viss positiv effekt på brottsligheten kan också förväntas på sikt om förslagen får den eftersträlvade effekten att bidra till att minska det hedersrelaterade förtrycket i samhället och förekomsten av släktbaserade kriminella nätverk. Hedersrelaterat förtryck innebär ofta en stor risk för våldsbrott. Som Barnombudsmannen för fram, löper barn som föds i ett ofrivilligt kusinäktenskap stor risk att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Kusinäktenskap är också, som framgår av avsnitt 5, förknippade med släktbaserade kriminella nätverk, som använder sig av kusinäktenskap för att utöka sin makt och kontroll i samhället. Ett förbud mot

kusinäktenskap innebär därigenom också till viss del ett motverkande av brottslighet och kan därför förväntas få en positiv effekt för samhället i stort.

En positiv effekt kan även förväntas gällande möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Arbetet med att motverka äktenskap som ingås till följd av tvång och annan påverkan är viktigt för att utrikes födda och personer med utländsk bakgrund ska ha lika rättigheter som den övriga befolkningen. Förbuden kan även förväntas bida till regeringens mål för arbetet mot utanförskap. De kan också förväntas bidra till att uppfylla Sveriges internationella åtaganden om bland annat avskaffande av diskriminering mot kvinnor samt bekämpning av våld mot kvinnor och skadliga sedvänjor (se Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet samt konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor).

Förslagen i lagrådsremissen innebär också att det införs ett absolut förbud mot äktenskap mellan både halvsyskon och helsyskon till följd av adoptionsförhållande. När det gäller förslagen som innebär att möjligheten för syskon till följd av adoptionsförhållande att få tillstånd till äktenskap tas bort innebär ändringen att likställningsprincipen – som innebär att adopterade barn ska jämföras biologiska barn – får större genomslag i svensk rätt. Detta kan förväntas leda till positiva effekter för de enskilda som omfattas av bestämmelsen. Förslagen att ta bort tillståndsmöjligheten innebär vidare att länsstyrelserna och de allmänna förvaltningsdomstolarna inte längre ska pröva sådana frågor. Det rör sig dock endast om ett fåtal ärenden per år. Mot denna bakgrund kan kostnadsbesparingen för myndigheterna förväntas bli nästintill försumbar.

Förslagen kommer dock, som bland andra *Asylrättscentrum* och *Origo* för fram, innebära vissa negativa konsekvenser för enskilda. För det första utgör förslagen om äktenskapsförbud och förbud mot erkännande av äktenskap en begränsning av enskildas rätt till äktenskap och därigenom deras möjligheter att själva forma sina liv. För personer som vill leva i ett partnerförhållande med sina kusiner kan förbuden uppfattas som stigmatiserande. Det innebär också att dessa personer inte kommer omfattas av äktenskapsbalkens ekonomiska skyddsregler. De här omständigheterna bör inte förminskas, men samtidigt måste en avvägning göras mellan skälen för och emot förbuden. Regeringens bedömning, som redovisas i avsnitten 5 och 8, är att de negativa konsekvenserna av förbuden kan accepteras med hänsyn till det som står att vinna i och med dem.

När det gäller unionsrätten och Europakonventionen kommer de nya äktenskapshindren att innebära en begränsning i enskildas rätt att ingå äktenskap. Mot bakgrund av det som anförs i avsnitten 8 och 9, bedöms förslagen också leda till ett ökat antal äktenskap som vägras erkännande i Sverige. Ett vägrat erkännande kan innebära en inskränkning av enskildas rätt till familjeliv och fri rörlighet. Syftet med förslagen är dock bland annat att motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid äktenskap samt öka jämställdheten. När det gäller erkännandeförbuden finns också en möjlighet att väga in omständigheterna i ett enskilt fall om ett nekat erkännande medför allvarliga konsekvenser eller annars framstår som orimligt (se avsnitt 8). Mot bakgrund av detta bedöms förslagen – även med de rättighetsinskränkningar som de innebär – som ändamålsenliga och proportionerliga.

Flera remissinstanser lyfter barnrättsperspektivet. I denna del redogör regeringen i avsnitten 5 och 8 för att förbuden mot kusinäktenskap inte får några kännbara rättsliga konsekvenser för barn. Detta beror på att barns rättigheter enligt svensk lag inte är beroende av föräldrarnas civilstånd. För barn som lever i familjer med kusinäktenskap kan dock förbuden självklart upplevas som stigmatiserande. Detta har regeringen förståelse för. Även i förhållande till dessa risker måste dock en avvägning göras. I den avvägningen är det regeringens bedömning att fördelarna med de föreslagna förbuden innebär att de negativa konsekvenserna kan accepteras.

Regeringen delar sammanfattningsvis promemorians bedömning av förslagets konsekvenser. Det är enligt regeringens mening inte heller nödvändigt att än mer ingående än vad utredaren gör, redogöra för alla tänkbara konsekvenser för att finna en rimlig balans mellan önskvärdheten i att, å ena sidan, motverka hedersrelaterat förtryck och andra påtryckningar vid ingående av äktenskap och, å andra sidan, förhindra negativa effekter av ett förbud.

De föreslagna ändringarna om äktenskapshinder innebär, som framgår i promemorian, inte att de handläggande myndigheterna, främst Skatteverket, Migrationsverket och domstolarna, får någon ny uppgift att utföra. Redan i dag gör dessa myndigheter bedömningar i fråga om hindersprövning och erkännande av utländska äktenskap. Eftersom äktenskapshindren utvidgas kommer dock Skatteverket vid hindersprövningen inför en vigsel i Sverige och i samband med folkbokföring av personer som ingått äktenskap utomlands att behöva ta ställning till fler typer av släktskap än tidigare. Det föreslagna erkännandeförbudet avseende utländska äktenskap påverkar i viss mån även Migrationsverkets rutiner i ärenden om uppehållstillstånd. Förslagen bedöms på dessa sätt innebära ett visst merarbete för myndigheterna, precis som *Migrationsverket* och *Lunds universitet* för fram. Myndigheterna kommer också att behöva ta fram nya ansökningsblanketter, uppdatera verksamhetssystem, vidta kompetenshöjande åtgärder för berörda medarbetare och hantera en ökad mängd frågor från allmänheten och andra aktörer. Sådana insatser kan förväntas leda till vissa kostnadsökningar framför allt initialt. Tillkommande kostnader kan hanteras inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

När det gäller särskilda informationsinsatser vid sidan av de aktuella äktenskapsförbuden som efterfrågas av flera remissinstanser kan det konstateras att flera regeringsuppdrag gällande hedersrelaterat våld och förtryck redan getts (se avsnitt 4). Utöver det kommer berörda myndigheter att kunna tillhandahålla information om de nya förbuden. Regeringen bedömer alltså att det i nuläget inte finns något behov av att ta initiativ till ytterligare regeringsuppdrag eller andra åtgärder för att införa de föreslagna informationsinsatserna.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

2 kap. Äktenskapshinder

3 § Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är syskon. *Detsamma gäller om den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon eller om den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar.*

Vid tillämpningen av första stycket jämställs adoptivförhållande med släktskap.

Paragrafen innehåller bestämmelser om äktenskapshinder mellan släktingar. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Av *första stycket* första meningen framgår att äktenskap inte får ingås av dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är syskon. I styckets andra mening, som är ny, införs två nya äktenskapshinder. Tillägget innebär att det inte längre kommer att vara tillåtet att ingå äktenskap i situationer där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon. En person kan alltså inte gifta sig med exempelvis sin farbror eller sin moster. Tillägget innebär också ett hinder mot äktenskap i situationer där en av personerna har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar, det vill säga när personer är kusiner med varandra. Hindren omfattar situationer där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras hel- eller halvsyskon och där den ena har en förälder som är hel- eller halvsyskon till någon av den andras föräldrar.

I det hittillsvarande andra stycket finns det en möjlighet för halvsyskon att ingå äktenskap efter tillstånd från länsstyrelsen. Den möjligheten tas bort och äktenskapshindren enligt första stycket ska därför gälla både hel- och halvsyskon.

Av *andra stycket* framgår att adoptivförhållande jämställs med släktskap vid tillämpning av första stycket. Det innebär att inte heller den som har adopterats och därmed till följd av adoptionen är släkt med någon på det sätt som framgår av första stycket får gifta sig med sådana släktingar. Det har hittills funnits en möjlighet för den som är adopterad att få tillstånd till äktenskap med sitt helsyskon till följd av adoption. Den möjligheten tas bort.

3 kap. Prövning av äktenskapshinder

2 § Den som varken är eller ska vara folkbokförd här i landet ska vid hindersprövningen visa upp ett intyg av en utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskap, om ett sådant intyg kan anskaffas.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om krav på intyg vid hindersprövning för den som varken är eller ska vara folkbokförd i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt det hittillsvarande andra stycket ska bevis om tillstånd till äktenskap i vissa fall visas upp vid en hindersprövning. Bestämmelsen tas bort.

Ändringen görs till följd av att det inte längre kommer vara möjligt för halvsyskon och syskon till följd av adoption att få tillstånd till äktenskap (se kommentaren till 2 kap. 3 §).

3 § De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra *på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 §*.

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från *en* utländsk myndighet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om försäkran på heder och samvete vid en hindersprövning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av *första stycket* första meningen framgår att de som begär hindersprövning skriftligen ska försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 §. Enligt den hittillsvarande bestämmelsen ska försäkran avse att personerna inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. I 2 kap. 3 § införs två nya äktenskapshinder som också ska omfattas av försäkran. Det innebär att försäkran också ska avse släktskap där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon och släktskap där en av personerna har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar, det vill säga när personer är kusiner med varandra.

Den hittillsvarande andra meningen i första stycket om att försäkran ska avse att parterna inte är halvsyskon om de inte har tillstånd till ett sådant äktenskap tas bort. Ändringen görs till följd av att möjligheterna för halvsyskon att få tillstånd att gifta sig tas bort (se 2 kap. 3 §). Det innebär att försäkran enligt första stycket ska omfatta sådana släktskap utan undantag.

5 kap. Äktenskapsskillnad

5 § En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra *på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 §*, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

Om det är fråga om tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om *ett* partnerskap *har* registrerats trots att någon av parterna då var gift.

I de fall som avses i första stycket får talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som har ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som ska yttra sig.

Bestämmelser om erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i de fall som avses i första stycket finns i 1 kap. 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till omedelbar äktenskapsskillnad och behörighet för åklagare att föra talan om äktenskapsskillnad i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Bestämmelsen reglerar möjligheterna till äktenskapsskillnad i situationer där äktenskap har ingåtts trots att det funnits ett hinder mot det och förutsättningarna för när en allmän åklagare kan föra talan om äktenskapsskillnad.

Ändringen i *första stycket* innebär att bestämmelsen utvidgas på så sätt att en make ska ha rätt till omedelbar äktenskapsskillnad om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är halvsyskon, är släkt på det sättet att den ena är i rätt nedstigande led med den andras syskon eller är släkt på det sättet att den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar, det vill säga när personer är kusiner med varandra. Detsamma ska gälla för personer som genom adoption är släkt med varandra på motsvarande sätt.

Ändringen innebär också att allmän åklagares rätt att föra talan om äktenskapsskillnad enligt *tredje stycket* kommer att omfatta alla fall där äktenskap har ingåtts trots att det har funnits ett hinder mot äktenskap på grund av släktskap.

15 kap. Ärenden om äktenskaps ingående

4 § Länsstyrelsens beslut om förrättande av vigsel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar överklagande av länsstyrelsens beslut i ärenden om äktenskaps ingående. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

I paragrafen görs en följdändring med anledning av att möjligheten för halvsyskon och syskon till följd av adoption att få tillstånd till äktenskap tas bort och att det därmed inte längre finns någon möjlighet att få tillstånd till äktenskap i något fall (se 2 kap. 3 §). Ändringen innebär att den hittillsvarande möjligheten att överklaga länsstyrelsens beslut om tillstånd till äktenskap som annars skulle vara otillåtna tas bort.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller för ett äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter ikraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet.
3. Äldre bestämmelser gäller också om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Enligt *första punkten* träder lagändringarna i kraft den 1 juli 2026.

Av *andra och tredje punkterna* framgår att äldre bestämmelser i vissa fall ska tillämpas. Det gäller äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, äktenskap som ingås efter ikraftträdandet med

stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet, och fall där en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet. Bestämmelserna innebär att kusinäktenskap och äktenskap där den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon som ingåtts före ikraftträdandet inte kommer att omfattas av de nya reglerna. Redan ingångna äktenskap kommer alltså inte kunna rivas upp. De redan ingångna äktenskapen kommer inte heller kunna bli föremål för äktenskapsskillnad utan föregående betänketid eller omfattas åklagarens talerätt.

De innebär också att det kommer vara möjligt för halvsyskon och adoptivsyskon som har ansökt om tillstånd före ikraftträdandet att få tillstånd till äktenskap. Om ett tillstånd redan har beviljats men något äktenskap ännu inte ingåtts kommer det vara möjligt för de som fått tillståndet att ingå äktenskap även efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

1 kap. Om äktenskaps ingående

8 a § Ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige

1. om parterna är släkt med varandra på något av de sätt som anges i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken eller om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits något annat hinder mot äktenskapet enligt svensk lag,

2. om det är sannolikt att äktenskapet har ingåtts under tvång, eller

3. om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem då var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige.

Första stycket gäller inte om båda parterna är över 18 år och det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet.

Paragrafen innehåller bestämmelser som begränsar möjligheten att i Sverige erkänna vissa äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringen i första stycket innebär att nya äktenskapshinder läggs till. Den innebär också att det hittillsvarande kravet på att det vid tidpunkten för äktenskapets ingående ska ha funnits ett hinder mot äktenskapet enligt svensk lag för att neka ett erkännande tas bort för samtliga äktenskap till följd av släktskap. Även äktenskap mellan halvsyskon, mellan kusiner och mellan de som är släkt på så sätt att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon omfattas därmed av erkännandeförbudet. När det gäller övriga äktenskap till följd av släktskap som har ingåtts enligt utländsk lag innebär ändringen att dessa inte kommer att erkännas i Sverige, oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapet fanns ett hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Detta utgör en skillnad mot hittillsvarande regler gällande släktskapsfall. Enligt dessa regler har äktenskap till följd av släktskap endast omfattats av erkännandeförbudet om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Ändringarna omfattar även personer som till följd av adoption är släkt med varandra på motsvarande sätt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller för äktenskap som har registrerats av Skatteverket enligt folkbokföringslagen (1991:481) före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Enligt *första punkten* träder lagändringarna i kraft den 1 juli 2026.

Av *andra punkten* följer att de nya bestämmelserna gäller för äktenskap som inte har registrerats av Skatteverket i folkbokföringen före ikraftträdandet även om äktenskapet har ingåtts före ikraftträdandet. Med registrering avses att äktenskapet ska ha erkänts av Skatteverket genom registrering av civilstånd i folkbokföringen. För utländska äktenskap till följd av släktskap, däribland kusinäktenskap och äktenskap mellan de som är släkt på så sätt att den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, innebär detta att dessa inte kommer att erkännas även om äktenskapet i och för sig ingåtts före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Har äktenskapen däremot ingåtts och registrerats i folkbokföringen före ikraftträdandet kommer äldre bestämmelser att gälla. Det innebär alltså att redan registrerade utländska äktenskap inte kommer att rivas upp.

Att de nya reglerna blir gällande på äldre äktenskap innebär att de omfattas av erkännandeförbudet och också av den begränsade möjligheten till undantag från detta.

Sammanfattning av promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar

Gällande rätt

Enligt gällande rätt finns det hinder mot äktenskap mellan dem som är släkt i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Halvsyskon och helsyskon till följd av adoptionsförhållande har möjlighet att ingå äktenskap efter tillstånd från länsstyrelsen. Övriga släktskap omfattas inte av några äktenskapshinder. Det är alltså tillåtet för kusiner att ingå äktenskap. Äktenskap får även ingås mellan dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon (syskons avkomling), t.ex. en kvinna och hennes farbror.

Utländska äktenskap erkänns som huvudregel inte i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha omfattats av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det innebär att utländska kusinäktenskap i dag erkänns här i landet. Detsamma gäller äktenskap med ett syskons avkomling.

Uppdraget

Utredaren har getts i uppdrag att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner. Syftet är att skapa en uppdaterad och ändamålsenlig reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan.

Utredaren ska inhämta faktaunderlag om orsaker till och effekter, såväl medicinska som samhällsliga, av kusinäktenskap och, i den mån det behövs för uppdraget, äktenskap mellan andra nära släktingar. I uppdraget ingår att analysera behovet av och förutsättningarna för ett förbud mot kusinäktenskap och att lämna förslag till ett förbud mot kusinäktenskap i äktenskapsbalken.

Utredaren ska bedöma om särskilda regler om äktenskapsskillnad bör gälla om ett äktenskap har ingåtts mellan kusiner trots att det inte är tillåtet och ta ställning till vilken verkan kusinäktenskap som har ingåtts i ett annat land bör ha i Sverige.

Dessutom ska utredaren överväga om reglerna om äktenskap mellan andra nära släktingar bör ändras och, oberoende av vad utredaren kommer fram till, lämna förslag på hur äktenskap med halvsyskon och med föräldrars syskon kan förbjudas.

Ett förbud mot kusinäktenskap

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även andra, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld i syfte att upprätthålla gemensamma normer och värderingar. Det handlar bl.a. om krav på giftermål och val av äktenskapspartner. Även utanför en tydlig hederskontext kan arrangerade äktenskap förekomma med inslag av påverkan från familj och släktingar. Trots lagstiftningsåtgärder och andra insatser är tvång och andra påtryckningar

i samband med ingående av äktenskap fortfarande ett problem i Sverige. Detta gäller särskilt för unga som lever i sammanhang med hedersnormer och oskultskrav före äktenskap. Mot denna bakgrund är det tydligt att ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Det är inte möjligt att utifrån offentliga register få några hel-täckande uppgifter om släktskap mellan makar som bor i Sverige, i vart fall inte på befolkningsnivå. Det går alltså inte att säga hur många personer i Sverige som är gifta med en kusin. Inhämtat underlag talar dock för att kusinäktenskap historiskt sett har förekommit i mycket begränsad omfattning i landet. Under de senaste decennierna har det skett demografiska förändringar i Sverige. Bland annat har inflyttningen ökat från andra länder där kusinäktenskap är vanligt förekommande, framför allt från Mellanöstern, Asien och Afrika. En slutsats som bör kunna dras är att den ökade inflyttningen från sådana länder också har inneburit en ökning av antalet kusinäktenskap i Sverige.

Det har framkommit att kusinäktenskap utövas som ett inslag i vissa traditioner och sedvänjor. Äktenskap i sådana sammanhang är inte sällan arrangerade på så sätt att valet av partner är en angelägenhet för flera och att det finns krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens. Det har också framkommit att kusinäktenskap förekommer i samband med utövande av hedersnormer. Vid många av de kontakter som förekommit med organisationer som verkar mot hedersförtryck har förmedlats att kusinäktenskap ofta är förenade med tvång eller olika grader av ofrihet. Kusinäktenskap beskrivs ha ett samband med efterlevande av ett oskults- och kyskhetsideal för flickor och kvinnor som lever i en hederskontext och bidra till att stärka hedersnormer och underlätta kontroll av flickor och kvinnor. Mot denna bakgrund görs i promemorian bedömningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet.

I uppdraget har även ingått att redovisa vilka medicinska risker det finns för barn vars föräldrar är kusiner. Bedömningen har gjorts att det finns en ökad risk för sjukdom och funktionsnedsättning hos barn vars föräldrar är kusiner. Detta förhållande har dock i sig inte bedömts tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

I promemorian föreslås att ett förbud mot kusinäktenskap införs i äktenskapsbalken. Ett sådant förbud bedöms kunna bidra till att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap och utgöra ett komplement till andra åtgärder på området. Det föreslås att förbudet inte ska vara förenat med en möjlighet till dispens. Bedömningen görs att ett dispensförfarande skulle få till följd att ett förbud mot kusinäktenskap inte blir en tillräckligt effektiv åtgärd för att uppnå det avsedda syftet med lagstiftningen.

För det fall ett kusinäktenskap skulle ingås trots förbudet föreslås att en make ska ha rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Talan om äktenskapsskillnad ska i dessa fall även kunna föras av allmän åklagare.

I uppdraget har även ingått att överväga äktenskapshinder mellan andra nära släktingar. I detta sammanhang har framkommit att äktenskap mellan sysslingar är vanligt förekommande i delar av världen och att sådana äktenskap även förekommer i hederskontexter i Sverige. Det bedöms dock att ett förbud mot äktenskap som omfattar sysslingar skulle vara en alltför långtgående inskränkning. Detsamma gäller äktenskap mellan en kusin och en annans kusins barn. Det förslås därför inte att dessa släktskap ska omfattas av något äktenskapshinder.

När det gäller äktenskap mellan syskon och syskons avkomling har det inte framkommit att sådana äktenskap förekommer i någon nämnvärd utsträckning, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang. Eftersom sådana äktenskap innebär ett ännu närmare släktskap än det mellan kusiner, för vilket ett förbud föreslås, görs bedömningen att den mest ändamålsenliga och konsekventa regleringen är att ett förbud även omfattar sådana äktenskap. Det föreslås därför att det ska införas ett förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon.

Redovisat underlag talar för att det i Sverige är mycket ovanligt att äktenskap ingås mellan halvsyskon eller mellan dem som till följd av adoptionsförhållande är att anse som helsyskon. I konsekvens med det föreslagna förbudet mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar föreslås att dispens-möjligheten för äktenskap mellan halvsyskon och mellan helsyskon till följd av adoptionsförhållande tas bort.

Erkännande av utländska äktenskap

Bedömningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet gör sig inte gällande bara när ett äktenskap ingås i Sverige utan även i fråga om utländska äktenskap. Detta står till en början klart i situationer där parterna har en anknytning till Sverige, t.ex. på grund av att de bor och har sin hemvist här, men av olika anledningar ändå väljer att resa utomlands och ingå äktenskapet där. För det fall utländska kusinäktenskap erkänns, skulle ett äktenskapshinder i svensk lag i dessa fall med lätthet kunna kringgå. Även i situationer där parterna vid tidpunkten för ingåendet av äktenskapet inte hade någon direkt anknytning till Sverige finns ett intresse att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap.

För att på ett effektivt sätt kunna motverka hedersförtryck i Sverige föreslås att utländska kusinäktenskap inte ska erkännas här i landet. Erkännandeförbudet ska vara generellt och omfatta alla kusinäktenskap, oavsett makarnas anknytning till Sverige vid tidpunkten för äktenskapets ingående. Detsamma ska gälla för utländska äktenskap mellan syskon och syskons avkomling. Erkännandeförbudet ska gälla oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det ska alltså som huvudregel gälla även utländska äktenskap som har ingåtts före lagens ikraftträdande.

För att undvika orimliga konsekvenser för de personer som berörs och för att leva upp till Sveriges europarättsliga åtaganden föreslås att det ska

finnas möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl.

Ikraftträdande- och övergångsregler

Utreddaren föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.

När det gäller äktenskap som ingås enligt svensk lag ska äldre bestämmelser gälla för ett äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter ikraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska också gälla om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet och prövningen sker efter ikraftträdandet.

För äktenskap som ingås enligt utländsk lag ska äldre bestämmelser om erkännande gälla för äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet.

1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken (1987:230)

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken

dels att 15 kap. 1 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 3 §, 3 kap. 2 och 3 §§, 5 kap. 5 § och 15 kap. 4 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är *helsyskon*.

Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är *syskon*. *Detsamma gäller om den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon eller om den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar.*

Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 §.

Vid tillämpningen av första och andra styckena jämställs adoptivförhållande med släktskap. *De som därvid anses som helsyskon får dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 §.*

Vid tillämpningen av första stycket jämställs adoptivförhållande med släktskap.

3 kap.

2 §

Den som varken är eller *skall* vara folkbokförd här i landet *skall* vid hindersprövningen visa upp ett intyg av utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskapet, om ett sådant intyg kan anskaffas.

Om det fordras tillstånd till äktenskapet, skall bevis om tillståndet visas upp vid hindersprövningen.

Den som varken är eller *ska* vara folkbokförd här i landet *ska* vid hindersprövningen visa upp ett intyg av utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskapet, om ett sådant intyg kan anskaffas.

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra *i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.*

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra *på det sätt som sägs i 2 kap. 3 §.*

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

5 kap.

5 §

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra *i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon*, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra *på det sätt som sägs i 2 kap. 3 §*, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

Om det är fråga om tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om partnerskap registrerats trots att någon av parterna då var gift.

I de fall som avses i första stycket får talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som har ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som ska yttra sig.

Bestämmelser om erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i de fall som avses i första stycket finns i 1 kap. 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap. Bilaga 2

15 kap.

4 §

Länsstyrelsens beslut om tillstånd till äktenskap eller om förrättande av vigsel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.	Länsstyrelsens beslut om förrättande av vigsel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.
--	--

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller för ett äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter i kraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser gäller också om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet och prövningen sker efter ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 a §

Ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige

1. om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag,

1. om parterna är släkt med varandra på det sätt som sägs i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken eller om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits något annat hinder mot äktenskapet enligt svensk lag,

2. om det är sannolikt att äktenskapet har ingåtts under tvång, eller

3. om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem då var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige.

Första stycket gäller inte om båda parterna är över 18 år och det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller för äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttranden över promemorian lämnats av Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Botkyrka kommun, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Eskilstuna kommun, Fagersta kommun, Fredrika Bremer-förbundet, Förvaltningsrätten i Luleå, Gryning Vård AB, Göteborgs kommun, Högsolan i Skövde, Institutet för mänskliga rättigheter, Jämställdhetsmyndigheten, Kalmar tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Karlskrona kommun, Karolinska institutet, Kungälv kommun, Linköpings universitet, Lunds universitet, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Markaryds kommun, Migrationsverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapstöd, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Origo, Polismyndigheten, Riksförbundet för sexuell upplysning, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime, Skara kommun, Skatteverket, Socialstyrelsen Svea hovrätt, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kristna råd, Tjejers Rätt i Samhället, Uddevalla kommun, Unizon, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Varken hora eller kuvad, Åklagarmyndigheten, Örebro universitet (Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete), och Östersunds kommun.

Bollnäs kommun, BRIS – Barnens Rätt i Samhället, Falu kommun, Human Rights Watch, Islamiska samarbetsrådet, Judiska centralrådet, Järfälla kommun, Kvinnors nätverk, Linköpings kommun, Lycksele kommun, Män för jämställdhet, Norrköpings kommun, Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor, Rädda Barnen, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Somaya stödjour, Stockholms kommun, Terrafem, Trollhättans kommun, Umeå kommun, Vellinge kommun, Västerås kommun, Åstorps kommun, Örebro kommun, Örnsköldsviks kommun och Österåkers kommun har avstått från att yttra sig.

Yttrande har dessutom lämnats av Sveriges Kvinnoorganisationer.